

לקוטי שיחות
PROJECT
LIKKUTEI
SICHOS

פענוח הערות ומראי-מקומות.

תצא חלק כד שיחה ג.

פרשתינו כב, י. לא-מתח'ש בשור-יבחק'ר נת'דו:

ב"ק פרק ה משנה ז. אָתְד שׁוֹר וְאָתְד כָּל בְּהֵמָה – לְנִפְלִית הַבּוֹר, וְלִהְפָּרְשֵׁת הַר סִינִי, וְלִתְשִׁלוּמֵי כָּפֶל, וְלִהְשִׁבֵת אַבִּידָה, לְפָרִיקָה, לְחִסְיָמָה, לְפִלְאִים, וְלִשְׁבֵּת. וְכֵן חֵיָה נְעוּף פִּיּוּצָא בְּהֵן. אִם כֵּן, לְמָה נֶאָמַר "שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר"? אֵלָּא שְׁדַבֵּר הַכְּתוּב בַּהוֹנָה.

רמב"ם הלכות כלאים פרק ט הלכה ח. אָתְד שׁוֹר וְחֲמוֹר וְאָתְד כָּל שְׁנֵי מִיָּנִין שְׁאָתְד טְמֵא וְאָתְד טְהוֹר בֵּין בְּהֵמָה עִם בְּהֵמָה כְּחֲזִיר עִם הַכֶּבֶשׂ. אוֹ חֵיָה עִם חֵיָה כְּחֲמוֹר עִם הַפִּיל. אוֹ חֵיָה עִם בְּהֵמָה כְּכֶלֶב עִם הָעֵז אוֹ צְבִי עִם הַחֲזִיר וְכִיּוּצָא בְּהֵם עַל כָּל אֵלּוּ לִוְקָה מִן הַתּוֹרָה שְׁחֵיָה בְּכָלֵל בְּהֵמָה הִיא כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת. אַבְּל מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים שְׁנֵי מִיָּנִין שְׁהֵן פִּלְאִים בְּהַרְבְּעָה אֲסוּרִים לְחַרְשׁ בְּהֵן כְּאָתְד וְלִמְשַׁכּוֹ וְלִהְנַהֲיָנוּ. וְאִם עָשָׂה בְּהֵן מְלָאכָה כְּאָתְד אוֹ מְשֹׁה אוֹ הִנְהִיג מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרָדוֹת. וְאֲסוּר לְהִנְהִיג בְּהֵמָה מִן הַיְבֻשָּׁה עִם חֵיָה שְׁבִיָּם כְּגוֹן עֵז עִם שְׁבוּט וְאִם עָשָׂה פְּטוּר:

רא"ש הלכות קטנות לרא"ש (מנחות) הלכות כלאים סימן ה. ...ואין דבריו נראין..... בסוף אלא ודאי אין חילוק וכל שני מיני בהמות לוקה עליהם מן התורה.

רבי יוסי אומר משום רבי ישמעאל, בדברות הראשונות נאמר: "עבדך ונאמתך ובהמתך", ובדברות האחרונות נאמר: "ושורך ונמךך וכל בהמתך". והלא שור ונמור בכלל כל בהמה היו, ולמה יצאו? לומר לך: מה שור ונמור האמור כאן – חיה נעוף פיוצא ביהן, אף כל חיה נעוף פיוצא ביהן. אימא: "בהמה" דדברות הראשונות – כלל, "שורך ונמךך" דדברות האחרונות – פרט; כלל ופרט – אין בכלל אלא מה שבפרט; שור ונמור – אין מידי אחרניא – לא! אמרי: "וכל בהמתך" דדברות האחרונות – חזר וכלל. כלל ופרט וכלל – אי אתה דן

(1) פרשתינו כב, י. לא-מתח'ש בשור-יבחק'ר נת'דו:

(2) ב"ק פרק ה משנה ז. אָתְד שׁוֹר וְאָתְד כָּל בְּהֵמָה – לְנִפְלִית הַבּוֹר, וְלִהְפָּרְשֵׁת הַר סִינִי, וְלִתְשִׁלוּמֵי כָּפֶל, וְלִהְשִׁבֵת אַבִּידָה, לְפָרִיקָה, לְחִסְיָמָה, לְפִלְאִים, וְלִשְׁבֵּת. וְכֵן חֵיָה נְעוּף פִּיּוּצָא בְּהֵן. אִם כֵּן, לְמָה נֶאָמַר "שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר"? אֵלָּא שְׁדַבֵּר הַכְּתוּב בַּהוֹנָה.

(3) גמרא שם נד עמוד ב. לְכִלְאִים – אִי פִלְאִים דְּחַרְיָשָׁה, יְלִיף "שׁוֹר" – "שׁוֹר" מִשְׁבֵּת; אִי פִלְאִים דְּהַרְבְּעָה, יְלִיף "בְּהֵמָתְךָ" – "בְּהֵמָתְךָ" מִשְׁבֵּת. וְגַבֵּי שְׁבֵּת מְנַלְן? דְּמַנְיָא:

שור שנגח את הפרה אר"ל כאן שנה רבי תרנגול טווס ופסיוני כלאים זה בזה. פשיטא אמר רב חביבא משום דרבו בהדי הדדי מהו דתימא חד מינא הוא קמ"ל.

רדב"ז להרמב"ם הלכות כלאים פרק ט הלכה ח. דעת רבינו כיון דילפינן שור שור משבת לעשות כל בהמה וחיה כשור וחמור מכל מקום דומיא דשור וחמור שיהיה אחד טהור ואחד טמא בעינן לחייבו מלקות אבל שני מיני בהמה טהורה או שני מיני בהמה טמאה אין אסור אלא מדרבנן.

רע"ב שם. לכלאים. כתב הר"ב דכלאים דהנהגה. ילפינן שור שור משבת. ולא נהירא לי לפי מה שכתבתי לעיל דאמרינן במסקנא שור שור לחסימה. בהמתך בהמתך לכלאים. ולא אמרינן שור שור לחסימה. ולכלאים דחרישה. אלא נראה בעיני דכלאים מכלאים ילפינן ולא צריכא קרא לחודא ואף על גב דחזינן דדרשינן שור שור לנגיחה כמו שכתבתי לעיל. אע"ג דכבר דרשינן ליה לחסימה. מ"מ הכא מסתבר לי דלא דרשינן הכי אלא כלאים מכלאים ילפינן. משום דבגמרא גרסינן במסקנא בהמתך לאגמורי בהמתך בהמתך לכלאים אי הכי אפילו אדם לתסר אלמה תנן אדם מותר עם כולן לחרוש ולמשוך. ובשלמא כי אמרינן דכלאים חד שמא. דכי ילפינן כלאים דהרבעה לא צריכא קרא לכלאים דחרישה ניחא דפריך אי הכי וכו' אדגמרינן כלאים דהרבעה משום דכלאים דחרישה נמי בכלל. אלא אי אמרת דכלאים דחרישה צריך קרא לחודא לא אתי שפיר אי הכי. כיון דלא מהדר אדסמיך ליה אלא אדלעיל מהדר בתחלת הסוגיא דילפינן שור שור לכלאים דחרישה. (אלא) [א"כ] הוה ליה למימר בכלאים דחרישה אדם נמי לתסר וכו'. ותו אתי שפיר למאי דפרישית דלמסקנא כלאים חד שמא. ואין צריך אלא לאגמורי בחד. והוא הדין לאינך. דמשום הכי מתניתין נמי לא תנן אלא כלאים חדא וכללה לתרת. משום דבחדא אגמרינן להו:

(5) ואתחנן ה, יד. וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁבַת | לִיהֲנֶה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אֲתָה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְנִאֲמָתְךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל־בְּהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְנִאֲמָתְךָ כְּמוֹךָ:

(6) רמב"ם הלכות כלאים פרק ט הלכה ח. אָחַד שׁוֹר וַחֲמֹר וְאֶחָד כָּל שְׁנֵי מִיָּנִין שֶׁאֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר בֵּין בְּהֵמָה עִם בְּהֵמָה פְּחוֹזִיר עִם הַכֶּבֶשׂ. או חֲזָה עִם חֲזָה כִּיחֲמוֹר עִם הַפִּיל. או חֲזָה עִם בְּהֵמָה כְּכֶלֶב עִם הָעֵז או

אֶלָּא כְּעֵין הַפָּרֶט; מָה הַפָּרֶט מְפוֹרָשׁ – בְּעֵלֵי חַיִּים, אִף כֹּל בְּעֵלֵי חַיִּים. וְאֵימָא: מָה הַפָּרֶט מְפוֹרָשׁ – דְּבָר שֶׁנִּבְלָתוֹ מְטַמְּא[ה] בְּמַגֵּעַ וּבְמִשְׁא, אִף כֹּל דְּבָר שֶׁנִּבְלָתוֹ מְטַמְּא[ה] בְּמַגֵּעַ וּבְמִשְׁא; אֶבֶל עוֹפוֹת – לֹא! אָמְרִי: אִם פֶּן, נִכְתוּב רַחֲמָנָא חַד פְּרָטָא! הִי נִכְתוּב רַחֲמָנָא? אִי קָתִיב רַחֲמָנָא "שׁוֹר", הִנֵּה אָמְיָנָא: קָרִיב לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ – אִין, שְׁאִינוּ קָרִיב לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ – לֹא; קָתִיב רַחֲמָנָא "חֲמוֹר". וְאִי קָתִיב רַחֲמָנָא "חֲמוֹר", הִנֵּה אָמְיָנָא: קְדוּשׁ בְּכֹרֶה – אִין, שְׁאִין קְדוּשׁ בְּכֹרֶה – לֹא; קָתִיב רַחֲמָנָא "שׁוֹר". אֶלָּא "וְכָל בְּהֵמָתְךָ" – רִיבּוּיָא הוּא. וְכָל הֵיכָא דְקָתִיב רַחֲמָנָא "פֶּל" – רִיבּוּיָא הוּא! וְהָא גַבֵּי מַעֲשֵׂר דְכָתִיב "פֶּל", וְקָא דְרָשִׁינָן לִיה בְּכָל וּפְרָט! דְתַנֵּינָא: "וְנִתְּתָה הַפֶּסֶף בְּכָל אֲשֶׁר תִּאָּחַז וּפְשָׁד" – כָּלֵל, "בְּבִקְרָא וּבִצְאָן וּבִיָּין וּבִשְׂכָר" – פְּרָט, "וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאֲלֶה נִפְשָׁה" – חֲזוֹר וְכָלֵל; כָּלֵל וּפְרָט וְכָלֵל – אִי אֲתָה דוֹן אֶלָּא כְּעֵין הַפָּרֶט, מָה הַפָּרֶט מְפוֹרָשׁ – פְּרִי מְפָרִי וּגִידוּלֵי קֶרֶקַע, אִף כֹּל פְּרִי מְפָרִי וּגִידוּלֵי קֶרֶקַע! אָמְרִי: "בְּכָל" – כָּלֵל, "פֶּל" – רִיבּוּיָא. אִיבְעִית אֵימָא: "פֶּל" נָמִי כָּלֵל הוּא, מֵיהוּ הָאִי "פֶּל" דְהֵכָא – רִיבּוּיָא הוּא; מִדְּנִהָ לִיה לְמַכְתָּב: "וּבְהֵמָתְךָ" דְכָתִיב בְּדִבְרוֹת הַרְאִשׁוֹנוֹת, וְכָתִיב: "וְכָל בְּהֵמָתְךָ" – שְׁמַע מִיָּה רִיבּוּיָא. הַשְּׁתָּא דְאָמְרִי: "פֶּל" – רִיבּוּיָא הוּא; "בְּהֵמָתְךָ" דְדִבְרוֹת הַרְאִשׁוֹנוֹת, וְ"שׁוֹר וַחֲמוֹר" דְדִבְרוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת – לְמָה לִּי? אָמְרִי: "שׁוֹר" – לְאִגְמוּרֵי "שׁוֹר" – "שׁוֹר" לְחִסְיָה, "חֲמוֹר" – לְאִגְמוּרֵי "חֲמוֹר" – "חֲמוֹר" לְפָרִיקָה, "בְּהֵמָתְךָ" – לְאִגְמוּרֵי "בְּהֵמָתְךָ" – לְכָלֵלֵי. אִי הָכִי, אֶפְיִלּוּ אָדָם לִיתְסֹר! אֶלְמָה תִּנְן: אָדָם מוֹתֵר עִם פּוֹלֵן לְחֲרוֹשׁ וְלְמִשְׁוֹךְ? אָמַר רַב פֶּפְא: פְּפוּנְאֵי יְדְעֵי טַעֲמָא דְהָא מִילְתָּא – וּמַנּוּ? רַב אֲחָא בַר יַעֲקֹב; אָמַר קָרָא: "לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְנִאֲמָתְךָ כְּמוֹךָ" – לְהַנְחִיחָה הַקִּשְׁתִּין, וְלֹא לְדָבָר אַחֵר.

(4) רא"ש ב"ק שם. מתני' אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור דכתיב כסף ישיב לבעליו כל דאית ליה בעלים. וכן להשבת אבידה דכתיב לכל אבידת אחיך. וכן לפריקה דילפינן חמור חמור משבת. וכן לחסימה דילפינן שור שור משבת. וכן לכלאים דחרישה דילפינן שור שור משבת. וכן לכלאים דהרבעה דילפינן בהמתך בהמתך משבת ובשבת גופיה דרשינן וכל בהמתך ריבויא לרבות כל בעלי חיים ואף חיה ועוף:

הלכות קטנות הלכות כלאים ס"ה. גמ' אף על גב דבהרבעה כתיב בהמתך ובחרישה כתיב שור וחמור. בשילהי שור שנגח את הפרה (דף נד ב) ילפינן בהמתך בהמתך משבת ושור שור משבת ואסרינן אפי' חיה ועוף משני מינים אף על פי שדומין זה לזה כדאמר בשילהי

וחמור, וכשחרש בהם או משכם יחד לוקה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת כלאים. (כי תצא, שם):

7) הלכות קטנות לרא"ש (מנחות) הלכות כלאים סימן ה. אר"ל המרביע שני מינין שבים לוקה. ובחיה שבים איירי דשייך בהו הרבעה. מאי טעמא. אמר רב אדא בר אהבה משמיה דעולא אתיא למינהו למינהו מיבשה. בעי רחבה הנהיג בעיזא ושבוטא מהו כגון שקשר עז בקרון ביבשה על שפת הים וקשר בה דג בים והנהיג בשניהם. ולא איפשיטא ואולינן לחומרא. כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ט מהלכות כלאים) כל העושה מלאכה בשני מיני בהמה וחייהם והיה אחד מהן מין טהורה והשני מין טמאה הרי זה לוקה בכל מקום. שנאמר לא תחרוש בשור וחמור יחדיו. אבל מדברי סופרים כל שני מינין שהן כלאים בהרבעה אסורים לחרוש בהן כאחד ולמשוך אותן ולהנהיגן. ואם עשה בהן מלאכה כאחד או משך בהן או הנהיג היו מכין אותו מכת מרדות. ונראה דסבירא ליה דאע"ג דילפינן שור שור משבת הכי ילפינן לעשות כל בהמה וחיה כשור וחמור. ומיהו בעינן דומיא דשור וחמור שיהא אחד טמא ואחד טהור. אבל שני מיני בהמה טהורה או שני מיני בהמה טמאה אין אסורין אלא מדרבנן ואין דבריו נראין. דמתניתין כוללת יחד טמאה עם טמאה טהורה עם טהורה עם טמאה טמאה עם טהורה אסורין לחרוש ולמשוך ולהנהיג אלמא שכולן שוין באיסורן טמאה עם טמאה וטהורה עם טהורה כמו טמאה עם טהורה. וכן מתני' שור שנגח את הפרה דקתני אחד השור ואחד כל בהמה לנפילת הבור ולהפרשת הר סיני וכו' ולכלאים משמע דכולן דין אחד להן ונוהגין בכל מיני בהמה חיה ועוף. וכן הא דאמר ר' ירמיה אמר ר"ל המרביע שני מינין שבים לוקה ומבעיא ליה אי לוקה גם בהנהגת המין דיבשה עם מין דבים אלמא דלוקה בהנהגת כל שני מינים וכן אמר בפרק בתרא דמכות (דף כב א) א"ר אושעיא המרביע א"ר יצחק המנהיג שור פסולי המוקדשין לוקה גוף אחד הוא ועשאו הכתוב שני גופין. ופר"ת דעשאו הכתוב כצבי וכאיל והמנהיג בצבי ואיל לוקה דב' מינין הן וכפירושו מוכח בפ"ה דבכורות (דף לג א) דקאמר התם תלתא צבי ואיל כתיבי חד לכדרכי יצחק ורבי אושעיא ופרש"י לא אתפרש מלתיהו ולפירוש ר"ת ניחא דהיינו הך דמכות דלוקה עלייהו משום צבי ואיל. והרמב"ם ז"ל הוצרך לפרש לפי שיטתו דשור פסולי המוקדשים מפני שהיה קדש ונעשה קדש וחול מעורבין זה עם זה ונמצאת בהמה זו כבהמה טמאה והטהורה המעורבין יחד. ודוחק הוא לעשות חול כבהמה טמאה לחייבו מלקות. וגם שנינו בספרי לא תחרוש

צבי עם החזיר וכיצא בהם על כל אלו לוקה מן התורה שתייה בכלל בהמה היא כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות. אצל מדברי סופרים שני מינין שהן כלאים בהרבעה אסורים לחרש בהן פאחד ולמשכן ולהנהיגן. ואם עשה בהן מלאכה פאחד או משך או הנהיג מפין אותו מכת מרדות. ואסור להנהיג בהמה מן היבשה עם חיה שבים כגון עז עם שבוטא ואם עשה פטור:

פירוש המשניות להרמב"ם ב"ק שם. אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור כו': כל זה מבואר אינו צריך פירוש אלא מאמרו לכלאים שהוא רומז למה שאמר לא תחרוש בשור ובחמור יחדו. ואמר כי כל שני מיני בהמות כך לא יוכל לחרוש בהן ולא למשוך אותן ביחד וזה מדרבנן. אבל מן התורה אינו אסור לחרוש ולמשוך ולהנהיג אלא בהמה טהורה וטמאה בלבד דומיא דשור וחמור וכבר בארנו זה בפ' שמיני ממסכת כלאים:

כלאים פרק ח משנה ב. בהמה עם בהמה וחסיה עם חסיה, בהמה עם חסיה עם בהמה, טמאה עם טמאה וטהורה עם טהורה, טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה, אסורין לחרש ולמשוך ולהנהיג:

פירוש המשניות להרמב"ם שם. כשאמר כלאי בהמה אינן אסורין אלא מלהרביע אמר שאינו זה אלא לבהמה עם בהמה או חיה עם חיה ושאר מה שיסדר אבל בהמה טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה יש בה תוספת על איסור ההרבעה והוא שהם אסורין לחרוש ולמשוך ולהנהיג ולחרוש הוא שיחרוש בהם יחדיו בעול אחד ולמשוך בהם העגלה או האבן או כדומה לו ולהנהיג שיקשרם ביחד ויוליכם וזה ענין שאה"כ (שם) לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו ואמרו שענין יחדיו ר"ל לחבר ביניהם וליחדם על איזה דרך שיהיה או להרישה וזולתה ומן השור וחמור נקח ראייה על כל שני מינין אחד טמא ואחד טהור ואיסור זה מן התורה אבל מדרבנן אסור כמו כן החרישה וזולתה משאר מיני כלאים כמו שנתבאר בב"ק (דף נד:): שהוא אומר אחד השור ואחד כל בהמה:

ספר המצות להרמב"ם מל"ת ריח. שהזהיר מעשות מלאכה בכלאי בהמה יחד, והוא אמרו לא תחרוש בשור ובחמור יחדו, וכל זמן שתעשה בהם מלאכה כגון חרישה או דישה וימשוך שניהם יחד לוקה מאמרו יחדו, רוצה לומר שלא יחבר שניהם יחד במלאכה אחת מהמלאכות. אמנם מן התורה אינו חייב מלקות אלא על שני מינין אחד בהמה טמאה ואחד טהורה. כגון שור

בשור ובחמור אין לי אלא שור וחמור מנין לעשות שאר בהמה וחיה ועוף כיוצא בו בשור וחמור ת"ל לא תחרוש מ"מ. א"כ למה נאמר שור וחמור. בשור וחמור אי אתה חורש אבל אתה חורש בשור ובאדם ובחמור ובאדם. אלמא לא מצא שום דבר להוציא מכלל לא תחרוש אלא אדם מכלל דכל שני מיני בהמות הם בכלל לא תחרוש דומיא דאדם. דאלמלא מיעטיה קרא היה אסור עם שור או עם חמור ואם הוא בכלל טמא יהא מותר עם החמור ואם הוא בכלל טהור יהא מותר עם השור. אלא ודאי אין חלוק וכל שני מיני בהמות לוקה עליהן מן התורה:

כסף משנה על הרמב"ם שם. אחד שור וחמור וכו'.
בפ' שמיני דכלאים תנן כלאי בהמה מותרים לגדל ולקיים ואינם אסורים אלא מלהרביע וכו' בהמה עם בהמה חיה עם חיה בהמה עם חיה חיה עם חיה טמאה עם טמאה וטהורה עם טהורה טמאה עם טהורה טהורה עם טמאה אסורין לחרוש ולמשוך ולהנהיג. וכתב רבינו בפירוש המשנה שעל מה ששנה אינם אסורים אלא מלהרביע שנה דהני מילי בהמה עם בהמה או חיה עם חיה או טמאה עם טמאה או טהורה עם טהורה אבל טמאה עם טהורה יש בה תוספת על איסור ההרבעה והוא שהם אסורין לחרוש ולמשוך ולהנהיג זהו מדין תורה אבל מד"ס בכולם אסור והכי תניא בתוספתא פ' בתרא דכלאים לא יקשור סוס לפרד ופרד לחמור וחמור לערוך מפני שמנהיגין זה את זה ואם עשה כן רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרים. וכתב סמ"ג פוטרים פ"י ממלקות אבל אסור הוא שהרי לא יקשור דרישא דברי הכל הוא. והרא"ש כתב שאין נראה לו דברי רבינו אלא כל שני מיני בהמות לוקה עליהן מן התורה.

בית יוסף יו"ד סימן רצו ד"ה כל העושה. כל העושה מלאכה בשני מינים וכו' בין אם שניהם טמאים או טהורים וכו' הרמב"ם כתב וז"ל כל העושה מלאכה בשני מיני בהמה או חיה כאחד והיה אחד מהן מין טהור והשני מין טמא ה"ז לוקה בכ"מ שנאמר לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו אחד החורש או הזורע או המושך בהם עגלה או אבן כאחד או הנהיגן כאחד ואפ"ל בקול לוקה שנאמר יחדיו מ"מ ואחד שור וחמור ואחד כל שני מינים שאחד טמא ואחד טהור בין בהמה עם בהמה כחזיר עם הכבש או חיה עם חיה כחמור עם הפיל או חיה עם בהמה ככלב עם העז או צבי עם החזיר וכיוצא בהם על כל אלו לוקה מן התורה שחיה בכלל בהמה היא אבל מד"ס שני מינים שהם כלאים בהרבעה אסורים לחרוש בהם כאחד ולמשכן ולהנהיגן ואם עשה בהם מלאכה כאחד או מושך

או הנהיג מכין אותו מכת מרדות ואסור להנהיג בהמה מן היבשה עם חיה שבים כגון עז עם שבוטא ואם עשה פטור עכ"ל וכתב עליו הרא"ש בהל' כלאים נראה דס"ל דאע"ג דילפינן שור שור משבת הכי ילפינן לעשות כל בהמה וחיה כשור וחמור ומיהו בעינן דומיא דשור וחמור שיהא אחד טמא ואחד טהור אבל שני מיני בהמה טהורה או שני מיני בהמה טמאה אין איסור אלא מדרבנן ואין דבריו נראים דמתני' כוללת יחד טמאה עם טמאה טהורה עם טהורה טהורה עם טמאה טמאה עם טמאה לחרוש למשוך ולהנהיג אלמא שכולן שוין באיסורן טמאה עם טמאה טהורה עם טהורה כמו טמאה עם טהורה וכן מתניתין דפרק הפרה (נד:): דקתני אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור וכו' לכלאים משמע דכולן דין אחד יש להן ונוהגין בכל מיני בהמה חיה ועוף ועוד הביא כמה ראיות לדבריו וכתב בסוף אלא ודאי אין חילוק וכל שני מיני בהמות לוקה עליהם מן התורה ורבינו סתם דבריו כהרא"ש וסמ"ג כתב דיש להביא ראיה לדברי הרמב"ם מהתוספתא וממתניתין דכלאים:

(8) פירוש ר' חיים פלטיאל עה"ת כאן. לא תחרוש בשור וחמור יחדיו. פי' רש"י שהוא הדין להנהיג יחד קשורים זוגים בהולכת שום משוי, ושמא קבלה היא לרש"י דאין חייב רק בהולכ' משוי דבהשוכר את הפועלים משמע דחייב אפ"ל בלא משוי מדלא פטר אלא מזווג, משמע אבל מנהיג דומיא דמזווג חייב. ויש לדחות פי' רבינו משה בר' מיימון דאין כלאים רק טהורה וטמאה דומיא דשור וחמור והביא ראיה מפרק בתרא דכלאים, כלאי בהמה אסורים זה עם זה בהמה עם בהמה חיה עם חיה חיה עם בהמה בהמה עם חיה טמאה עם טמאה וטהורה עם טהורה כלאים [ב]בהמה אסורים זה עם זה חיה עם חיה בהמה עם בהמה חיה עם בהמה בהמה עם חיה טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה אסורים לחרוש, ובבא קיימא מיירי בהרבעה. וק' לפי' דאמ' פרק שור שנגח הנהיג בעיזי ושיבוטא מאי, אף על גב דשניהם טהורים, ואולי בשני שמות אפ"ל שניהם טהורים הוי כלאים כגון בהמה עם חיה אבל בשם אחד כגון שם בהמה או שם חיה בעינן דיהיה אחד טהור ואחד טמא. ופרשו ה"ג הטעם דשור וחמור דשור מעלה גרה וחמור אינו מעלה גרה ומצטער החמור, ולא דווקא דא"כ דווקא ליפשוט מהכא דצער בעלי חיים דאורייתא. א"ת למאי דבעי או לחלק למה צריך הכא יחדיו, ופר"י יחדיו דחרישה דאינו חייב עד שיקשור וימשוך, ויחדיו דכלאי בגדים פרט לתוכף תכיפה אחת דאינו חיבור.

9) כלאים שם משנה א. פלאי הפך אסורין מלזרע, ומלקים, ואסורין בהנאה. פלאי זרעים, אסורים מלזרע ומלקים, ומתירין בהנאה, וכל שפן בהנאה. פלאי בגדים מתירין בכל דבר, ואינו אסורין אלא מללבוש. פלאי בהמה מתרים לגדל ולקיים, ואינו אסורים אלא מלהרביע. פלאי בהמה אסורים זה בזה:

שם משנה ב. בהמה עם בהמה וסיה עם סיה, בהמה עם סיה וסיה עם סיה, טמאה עם טמאה וטהורה עם טהורה, טמאה עם טהורה, טמאה עם טהורה, טמאה עם טמאה, אסורין לתרש ולמשך ולהנהיג:

12) מלאכת שלמה כלאים שם. זכר עם נקבה חיה או חיה זכר עם בהמה נקבה והכל אחד מה לי זה ומה לי זה וכן טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה הכל א' ומשנה יתירה היא. הר"ש ז"ל. והרמב"ם ז"ל פ"ל כשאמר כלאי בהמה אינם אסורין אלא מלהרביע אמר שאינו זה אלא לבהמה עם בהמה או חיה עם חיה ושאר מה שזכר אבל בהמה טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה יש בה תוספת על איסור ההרבעה והוא שהן אסורין לחרוש ולמשוך ולהנהיג ע"כ. וכ' הח' הר"ס ז"ל י"ס דגרסי בהדיא בד"א בהמה עם בהמה וכו' אבל טמאה עם טהורה וכו' והיא סברת הרמב"ם ז"ל שאינו אסור מה"ת אלא דומיא דשור וחמור דהיינו טמאה עם טהורה אבל טמאה עם טמאה או טהורה עם טהורה אינו אסור אלא להרביע ולא לחרוש ולמשוך זהו דין תורה ומד"ס אסור אפ"ל לחרוש ולמשוך ולהנהיג ע"כ. וכ' הר"ה יהוסף ז"ל י"ס דגרסי בד"א בהמה וכו' ונ"ל דשבוש הוא דזה הוא משנה בפ"ע שלמעלה דבר בהרבעה וכאן בא לומר בהמה עם בהמה וכו' אסורין לחרוש וכו' ע"כ:

14) גמרא ב"ק שם. לנפילת הבור – קפסוף ישיב לבעליו קתיב – כל דאית ליה בעלים, קדאמרן.

בית יוסף חו"מ ר"ס שפ"ט. כשם שאסור לאדם שיזיק את חברו ואם הזיק חייב לשלם כך צריך לשמור ממונו שלא יזיק ואם הזיק חייב לשלם ל"ש יש בו רוח חיים ל"ש אין בו רוח חיים יש בו רוח חיים בהמה חיה ועוף אין בו רוח חיים כגון בור ואש ותולדותיהן מבואר בריש ב"ק (ב.) ומפורש בתורה וחיה ועוף בסמוך יתבארו: ומ"ש ובלבד שלא יהא בן דעת כלומר הא דאמרינן דחייב על נזקי ממונו שיש בו רוח חיים דוקא כשאינו בן דעת אבל אם הוא בן דעת פטור על נזקו וכדמסיים אבל עבד שיש בו דעת אין רבו חייב על נזקיו שאם היה חייב על נזקיו אם יקניטנו רבו ילך ויזיק לחייב

את רבו משנה בסוף מסכת ידים ומייתי לה בפ"ק דב"ק (ד.) ומ"ש בהמה דכתיב כי יגוף שור את איש וכו' השתא אהדר לפרושי מ"ש תחלה שהוא חייב על נזקי ממונו בהמה חיה או עוף וקאמר השתא בהמה מיפרשא בקרא פי יגוף שור את איש וכו' ומינה ילפינן לחיה ועוף: ומ"ש רבינו ותנן אחד השור ואחד כל בהמה וחיה במשמע אלא שדבר הכתוב בהווה נראה שטעמו מדתנן בס"פ הפרה (נד:) אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור וכן חיה ועוף כיוצא בהם א"כ למה נאמר שור וחמור אלא שדבר הכתוב בהווה ומייתי לה בגמרא מדכתיב כסף ישיב לבעליו כל דאית ליה בעלים וכיון שכן בנזקי שור דכתיב לשון בעלים דרשינן נמי כל דאית ליה בעלים:

15) ב"ק כח עמוד ב. פי אקרייה קמיה דשמואל, אמר לי: מקדי אבנו ונספינו ומשאו – מבורו למדנו, וכולן אגני קורא בקהן: "שור" – ולא אדם, "חמור" – ולא כלים.

פרש"י ב"ק נד עמוד א ד"ה שור ולא אדם - שאינו מין בהמה:

פרש"י שם נג עמוד ב ד"ה שור ולא אדם - מדלא כתיב ונפל שמה הנופל אלמא למעוטי אתא ולקמיה פריך שאר בהמות מנא ליה דלמא כולם ממעטינן:

לקוטי שיחות חלק ו עמוד 138. ע"פ הנ"ל וועט אויך זיין פארשטאנדיק, וואס אין פסוק ונפל שמה שור או חמור דארף רש"י אַנקומען צו א לימוד אז הוא הדין לכל בהמה וחיי און מוז אויך מפרש זיין אז שור או חמור קומען בכדי צו ממעט זיין אדם וכלים: ווארום וויי באַלד אז אין פסוק שטייען צוויי דוגמאות שור און חמור איז אויב ניט דער לימוד שור שור מי שבת, וואַלט מען געזאגט אז בעל הבור ישלם גו', איז דוקא ביי שור וחמור, און ערשט דער לימוד זאָגט אונז אז הוא הדין לכל בהמה וחיי; און די צוויי דוגמאות וואַס שטייען אין פסוק זיינען צוויי מיעוטים: (שור) ולא אדם (חמור) ולא כלים.

16) קדושים יט, יט. אַתְּחַקְתִּי תִשְׁמְרֵהָ בְּהַמְתָּהּ לֹא-תִרְבֶּיעַ פְּלִאִים שְׂדֵה לֹא-תִזְרַע פְּלִאִים וּבְגָד פְּלִאִים שֶׁעָטְוּ לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ:

18) מורה נבוכים חלק ג פרק מט. ולפי זאת המידה החשובה אשר ראוי לכון אליה ולהחזיק בה, הזהירו החכמים ז"ל מהסתכל ב'בהמה ועוף' בשעה שמזדקקין

זה לזה. וזהו הטעם אצלי באיסור 'כלאי בהמה' כי בידוע שלא יתעורר איש ממין אחד לבעול איש ממין אחר על הרוב אם לא ירכיבוהו עליו בידים – כמו שתראה אלו הפחותים מולידים הפרדות עושים תמיד; ומאסה התורה שישפיל איש מ'ישראל' מעלתו לזה המעשה, למה שבו מן הפחיתות והעזות ושיתעסק בדברים שמאסה התורה לזכרם, כל שכן לעמוד עליהם ולעשותם, רק בעת הצורך – ואין צורך לזאת ההרכבה. ויראה לי כי טעם איסור קיבוץ שני מינים באי זה מעשה שיהיה אינו רק להרחיק מהרכבת שני מינים – רצוני לומר: "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו" – כי אם יקבץ בין שניהם פעמים ירכיב אחד מהם על חברו. והראיה על זה – היות הדין הזה כולל לזולת 'שור וחמור': "אחד שור וחמור ואחד כל שני מינים אלא שדיבר הכתוב בהוה".

19 אנציקלופדי' תלמודית ערך דבר הכתוב בהוה. יש שכתבו שאין אומרים דיבר הכתוב בהוה אלא כשיש לימוד מיוחד שהדין נוהג בכל המקרים, ואף המדיה "נאמר במקצת ונוהג בכל" פירשו שכונתה: נאמר במקצת בפסוק אחד ונוהג בכל בפסוק אחר.

ב"ח חו"מ שם. וא"כ היאך כתב רבינו דכי יגוף שור כל בהמה וחיה במשמע דאין לו גמרא... וכל הנך דקחשיב במשנתנו בכל חזא איכא קרא דנילף מיניההאחד שור ואחד בהמה חיה ועוף במשמע.

לקוטי שיחות שם עמוד 131. איז לכאורה גענומען פון דער משנה אחד שור ואחד כל בהמה וכן חי' ועוף כיוצא בהן, א"כ למה נאמר שור או חמור אלא שדיבר הכתוב בהוה. אָבער בנוגע די אלע פסוקים וואָס די משנה איז מפרש - אַז דער פרט וואָס שטייט אין פסוק (שור" וכיו"ב) איז בלויז מחמת דיבר הכתוב בהוה" ברענגט די גמרא הוכחות וראי יות צו באווייזן אַז די דינים זיינען ניט דוקא ביים פרט המפורש בכתוב משא"כ רש"י זאָגט עס ווי אַ כלל אַז דיבר הכתוב בהוה", און ער ברענגט ניט דערביי קיין שום ראי' אַז אַזוי איז דער דין אויך. ביי אני דערע פרטים. ולדוגמא, ביי וכי יגח" ברענגט רש"י ניט קיין באווייזן אַז שור לאו דוקא. און אַזוי אויך אין די אַנדערע פסוקים זאָגט רש"י דעם כלל, ניט אַנגעבנדיק דערצו קיין הוכחה. די שווערקייט ווערט נאָך גרעסער מיט עטלעכע פסוקים ווייטער ביי ונפל שמה שור או חמור", וואָס אויך דאָרט איז רש"י מפרש אַז הוא הדין לכל בהמה וחי, ברענגט ער יא אַ הוכחה דערצו שבכל מקום שנאמר שור וחמור אנו למדין אותו

שור שור משבת כו. ע"פ הנ"ל וועט אויך זיין פאַרשטאַנדיק, וואָס אין פסוק ונפל שמה שור או חמור" דאַרף רש"י אַנקומען צו אַ לימוד אַז הוא הדין לכל בהמה וחי און מוז אויך מפרש זיין אַז שור או חמור קומען בכדי צו ממעט זיין אדם וכלים: וואָרום וויי באַלד אַז אין פסוק שטייען צוויי דוגמאות שור און חמור איז אויב ניט דער לימוד שור שור מי שבת, וואָלט מען געזאָגט אַז בעל הבור ישלם גו', איז דוקא ביי שור וחמור, און ערשט דער לימוד זאָגט אונז אַז הוא הדין לכל בהמה וחי; און די צוויי דוגמאות וואָס שטייען אין פסוק זיינען צוויי מיעוטים: (שור) ולא אדם (חמור) ולא כלים. ועפ"ז י"ל, אַז אויך אין דעם פסוק געפינט מען דעם ענין פון דבר הכתוב בהוה". וואָרום צוליב דעם אַליין וואָס מען דאַרף האָבן צוויי מיעוטים, האָט געקענט שטיין ונפלה שמה בהמה או חי' (וכיו"ב), וואָס אויך דאַן וואָלט מען אָפגעלערנט בהמה ולא אדם חי' ולא כלים". פאַרוואָס שטייט טאַקע שור או חמור" איז עס דערפאַר וואָס זייער נפילה לבור איז מער מצוי, כנ"ל ס"ב.

20 רמב"ן כאן. נאָמר לאַ תקַרְשׁ בְּשׁוֹר וּבְחַמֵּר, נְהוּא הַדִּין לְכֹל מִיַּי הַכְּלָאִים, נְהוּא מְצֻנָה מְבִאֲרַת מִן בְּהֵמָתָהּ לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים (ויקרא יט יט), שְׁדַרְךָ כָּל עֹבֵד אֲדָמָתוֹ לְהַבְיֵא צִמְדוֹ בְּרִפְתֹּת אֶחָת וְיִרְפִּיב אֹתוֹ. וּבְאֵר בְּשַׁעֲטָנֹו שְׂאִינָנֹו רַק בְּצִמְרֹו וּפְשִׁתִּים, נְהִנְפִיר לֹא תִלְבֵּשׁ, לְלַמֵּד שְׂאִין הַעֲלִיָּה אֲסוּרָה אֲלָא בְּעִנְיֹו לְבִישָׁה:

בחי כאן. וכתב החכם רבי אברהם בטעם מצוה זו כי חי' חמל על כל מעשיו, כי אין כח החמור ככח השור. ולפי דבריו יהיה שור וחמור דוקא ולא בהמות אחרות, ואין זה דעת רז"ל. אבל עקר הטעם במצוה זו משום חשש כלאים כי שמא יבאו להרבעה, ודרך עובד אדמה להביא צמדו אל הרפת ואולי יבאו להרבעה ויעשו ולדות משונים ולהכחיש מעשה בראשית שנאמר בו (בראשית א) למינה, למינהו. ומה שיחזק הטעם הזה מה שהושם באמצע בתוך שני פסוקי הכלאים, פסוק של לפניו לא תזרע כרמך, ושל אחריו לא תלבש שעטנז. לפי שבאיסור הכלאים נצטוינו בו שלשה דברים, בקרקע ובבהמה ובבגדים, ולכך סדר בכאן שלשה חלקי הכלאים בשלשה פסוקים בזה אחר זה. ובסדר קדושים נתחברו שלשתן בפסוק אחד, הוא שאמר (ויקרא יט) את חקותי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך.

רמב"ן קדושים שם. את חקותי תשמרו ואלו הן

"בהמתך לא תרביע כלאים" וגו' חקים אלו גזרות מלך שאין טעם לדבר לשון רש"י (רש"י על ויקרא י"ט:י"ט) ולא הזכירו רבותינו שיהיה הטעם נעלם ושיהיו יצר הרע ואומות העולם משיבים עליהם אלא בלבישת שעטנז לא בכלאי הבהמה ואין הכונה בהם שתהיה גזרת מלך מלכי המלכים בשום מקום בלא טעם כי כל אמרת אלוה צרופה (משלי ל ה) רק החקים הם גזירת המלך אשר יחוק במלכותו בלי שיגלה תועלתם לעם ואין העם נהנים בהם אבל מהרהרין אחריהם בלבם ומקבלים אותם ליראת המלכות וכן חוקי הקב"ה הם הסודות אשר לו בתורה שאין העם במחשבתם נהנים בהם כמשפטים אבל כולם בטעם נכון ותועלת שלימה והטעם בכלאים כי השם ברא המינים בעולם ככל בעלי הנפשות בצמחים ובבעלי נפש התנועה ונתן בהם כח התולדה שיתקיימו המינים בהם לעד כל זמן שירצה הוא יתברך בקיום העולם וצוה בכחם שיוציאו למיניהם ולא ישתנו לעד לעולם שנאמר בכולם "למינהו" (בראשית א) והנה צוה סיבת המשכב שנרביע בהמות זו עם זו לקיום המינין כאשר יבואו האנשים על הנשים לפריה ורביה והמרכיב שני מינין משנה ומכחיש במעשה בראשית כאילו יחשוב שלא השלים הקב"ה בעולמו כל הצורך ויחפוץ הוא לעזור בבריאתו של עולם להוסיף בו בריות והמינים בבעלי חיים לא יולידו מין משאינו מינו וגם הקרובים בטבע שיוולדו מהם כגון הפרדים יכרת זרעם כי הם לא יולידו והנה מצד שני הדברים האלה פעולת ההרכבה במינים דבר נמאס ובטל וגם הצמחים אשר יתרכבו מין בשאינו מינו אין פרים צומח אחרי כן ויהיו באיסורם שני טעמים הנזכרים וזה טעם "שדך לא תזרע כלאים" שהוא בהרכבה על דעת רבותינו (קידושין לט) ואסר אף כלאי זרעים מפני שישתנו בטבעם גם בצורתם בהיותם יונקים זה מזה ויהיה כל גרעין ממנו כאילו הורכב משני מינין ואסור לחרוש בשור ובחמור מפני שדרך כל עובד אדמתו להביא צמדו ברפת אחת ויבאו לידי הרכבה ומחברינו מוסיף בטעם הכלאים כי הוא שלא לערבב הכחות המגדלים הצמחים להיות יונקים זה מזה ממה שאמרו בבראשית רבה (בראשית רבה י"ו) אמר רבי סימון אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין לו מזל ברקיע ומכה אותו ואומר לו גדל הדא הוא דכתיב (איוב לח לג) הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ והנה המרכיב כלאים או זורען בכדי שינקו זה מזה מבטל חקות שמים ולכך אמר בהם את חקותי תשמורו כי הם חקות שמים וכך אמר רבי חנינא משום רבי פנחס משום חקים שחקתי בהם את עולמי (ירושלמי כלאים פ"א ה"ז)

וכבר כתבתי בסדר בראשית (א כו) שהצמחים כולם יסודותם בעליונים ומשמם צוה להם השם את הברכה חיים עד העולם והנה המערב כלאים מכחיש ומערב מעשה בראשית:

בחי שם. ע"ד הפשט טעם איסור הכלאים מפני שכל הדברים הנבראים בארץ בין חי בין צומח יש לו כח ומזל למעלה וכל אחד ואחד נברא למינו כי כן יסד המלך יתעלה במעשה בראשית שיהיה כל אחד ואחד למינהו ומי שהוא מרביע או מרכיב שני מינין הרי הוא משנה ומכחיש מעשה בראשית שכתוב שם למינהו והוא עושה הפך ה' שרצה להבדיל בין המינין כאלו מראה את עצמו שהוא חושב כי לא יספיקו הנבראים שברא הקב"ה בעולמו והוא רוצה להתחכם ולהוסיף עוד שם מינין מחודשים על כל מה שברא חי העולמים, ואסור החרישה בשור וחמור גם כן נמשך אחר הטעם הזה כי מנהג עובדי אדמה אחר חרישתם שיביאו הצמר ברפת אחת ויבאו לידי הרכבה להוליד מינים זרים משונים בתולדות להכחיש מעשה בראשית.

פענה רזא כאן. לא תחרוש בשור ובחמור וגו' כדי שלא ירגיל להרביעם זע"ז, בכור שור, ואני שמעתי שזה מעלה גרה וזה לא יגר וחושב שהלה אוכל ויש לו צער ב"ח:

חינוך מצוה תקנו. שָׁרַשׁ הַמְצָנָה. פְּתַב הַרְמַבְ"ם זְכָרוֹנוֹ לְבָרְכָה (מורה נבוכים ח"ג פרק מ"ט, והרמב"ן בפ"י לחומש) שֶׁהוּא מְשַׁרְשׁ אֶסוּר הַרְבֵּעַת הַבְּהֵמָה פְּלִאִים, כִּי דָרָו עוֹבְדֵי אֲדָמָה לְהַבְיָא הַצָּמֵד בְּרֶפֶת אַחַת וְשָׂמָא [וְשָׂמָה] יִרְכִּיב אוֹתָם, וְשָׁרְשׁ אֶסוּר הַרְבֵּעָה פְּתַבְתִּיו בְּמִקוּמוֹ בְּסֵדֶר קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ (מצוה רמד). וְאַחַר רִשְׁוֹת אֲדוּנֵי הָרֵב הַנִּזְכָּר וְהוֹדָאָה עַל דְּבָרוֹ הַטּוֹב אֲעֲנֶה אִף אֲנִי חֲלָקִי, וְאוֹמֵר כִּי מִטְעָמֵי מִצְנָה זֶה, עֲנִנְן צַעַר בְּעֲלֵי חַיִּים וְשֶׁהוּא אֶסוּר מִן הַתּוֹרָה, וְיָדוּעַ שֵׁישׁ לְמִינֵי הַבְּהֵמוֹת וְלַעוֹפוֹת דְּאָגָה גְדוֹלָה לְשָׁפָן עִם שְׂאִינָם מִיָּן וְכָל שָׁפָן לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶן מְלֶאכֶה, וְכִמוֹ שְׂאֵנוֹ רֹאִים בְּעֵינֵינוּ בְּאוֹתָם שְׂאִינָם תַּחַת יְדֵינוּ, כִּי פֶלַעַף לְמִינֵנוּ יִשְׁפָּן, וְכָל הַבְּהֵמוֹת וְשָׂאֵר הַמִּינֵינָם גַּם כֵּן יִדְבְּקוּ לְעוֹלָם בְּמִינֵיהֶן, וְכָל חֲכָם לֵב מִזֶּה יִקַּח מוֹסָר שֶׁלֹּא לְמַנּוֹת שְׁנֵי אֲנָשִׁים לְעוֹלָם בְּדָבָר מִכָּל הַדְּבָרִים שִׁיְהִיּוּ רְחוּקִים בְּטַבְעָם וּמְשֻׁנָּם בְּהִנְהָגָתָם, כִּמוֹ צִדִּיק וְרָשָׁע, וְהַנִּקְלָה בְּנִכְבֵּד, שְׂאֵם הַקְּפִידָה הַתּוֹרָה עַל הַצַּעַר שֵׁישׁ בְּזֶה לְבַעֲלֵי חַיִּים שְׂאִינָם בְּנֵי שָׂקָל, פֶּלַעַף שָׁפָן בְּכֵנֵי אֲדָם אֲשֶׁר לָהֶם נֶפֶשׁ מְשֻׁפָּלָת לְדַעַת יוֹצְרָם.

22) לקח טוב (לר"י ענגל) כלל ה. יבאר אי מצינו איסור דאורייתא מטעם סייג ויעיר בזה מי"ז מקומות ובהוספות יביא עוד ב' מקומות בזה. יבאר דבר שיש בו סייג וגדר לעביר' לא תתיר אותו התורה בפירוש ועכ"פ לא תעשה מצוה מדבר כזה ויאריך בזה מכמה דוכתי: הנה נא שמתני אל לבי לברר אי מצינו איסור דאורייתא מטעם סייג והעירותי בזה מאיזהו מקומן בס"ד ואלה המה: א) הר"ן ריש פסחים כ' וז"ל ומה שהצריכו חכמים בדיקה בחמץ יותר מבשאר איסורין וכו' כבר כתבתי שעשו כן כדי לקיים מצות תשבתו וכו' ואם אתה אומר שחששו שלא יבוא לאכלו וכו' היינו טעמא דחשו בי' טפי מבשאר איסורין משום דחמץ לא בדילי אינשי מיני' כולי שתא וכו' ואפשר עוד שמפני טעם זה החמירה תורה בו לעבור עליו בבל יראה ובבל ימצא עכ"ל. וע' פמ"ג בפתיחה לה' פסח פרק א' אות ט' שכ' וז"ל ומה שכתבנו אי יש טעם נגלה מה שהחמירה תורה בב"י בחמץ בשו"ת הרשב"ץ יבין שמועה במאמר חמץ דכ"ד א' הטעם דלא בדיל מיני' יבוא לאכול החמירה התורה בו כו' והר"ן ז"ל ריש פסחים כתב כן באפשר כו' עכ"ל: עיין שם.

23) דעת זקנים. לא תחרוש בשור ובחמור יחדו. לפי שהשור מעלה גרה ומצטער החמור כשישמע השור (והחמור) אוכל:

בעל הטורים. תחרוש ב' דין ואידך לא תחרוש על רעך רעה זהו שמפרש טעם שלא לחרוש בשור ובחמור לפי שהשור מעלה גרה והחמור אינו מעלה גרה וכשיראה שהשור מעלה גרה יהיה סבור שהוא אוכל ומצטער וזהו אל תחרוש על רעך רעה שגורם לחמור שחרוש על רעהו רעה:

חזקוני. לא תחרש בשור ובחמור שהשור מעלה גרה תמיד ואוכל והחמור אינו מעלה גרה נמצא שזה אוכל וזה מתענה וזהו צער בעלי חיים. ד"א לפי שהשור מלך בבהמות ועל דמותו כסא הכבוד והחמור בהמה בזויה אין הזווג נאה. ד"א רחמיו של הקב"ה על כל מעשיו ואין כח החמור ככח השור.

ראב"ע. לא תחרוש בשור ובחמור. דבק עם הזריעה והשם חמל על כל מעשיו כי אין כח החמור ככח השור ובעבור הזריעה אמר שעטנז וכבר הזכירו על דרך כלל ובכאן פרט שהוא הצמר והפשתים לא אחרים

רבינו בחיי. וכתב החכם רבי אברהם בטעם מצוה זו כי ה' חמל על כל מעשיו, כי אין כח החמור ככח השור. ולפי דבריו יהיה שור וחמור דוקא ולא בהמות אחרות, ואין זה דעת רז"ל.

שה"ג להערה 29. חמדת ישראל לסה"מ להרמב"ם מל"ע רי"ת. ראה בסוף.

ספר במצות להרמב"ם שורש ב. שאין ראוי למנות כל מה שלמדים באחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או מרבויו: **כבר** בארנו בפתיחת חבורנו בפירוש המשנה שרוב דיני התורה יצאו בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם ושהדין היוצא במדה מאותן המדות הנה פעמים תפול בו המחלוקת ושיש שם דינין הן פירושים מקובלים ממשא אין מחלוקת בהם אבל הם מביאין ראיה עליהן באחת משלש עשרה מדות כי מחכמת הכתוב שהוא אפשר שימצא בו רמז מורה על הפירוש ההוא המקובל או היקש יורה עליו וכבר בארנו זה הענין שם. וכשיהיה זה כן הנה לא כל מה שנמצא לחכמים שהוציאו בהיקש משלש עשרה מדות נאמר שהוא נאמר למשה בסיני ולא גם כן נאמר בכל מה שימצא בתלמוד שיסמכוהו אל אחת משלש עשרה מדות שהוא דרבנן, כי פעמים יהיה הפירוש ההוא מקובל ממשא בסיני לפי הראוי בזה שכל מה שלא תמצאהו כתוב בתורה ותמצאהו בתלמוד שלמדוהו באחת משלש עשרה מדות אם בארו הם בעצמם ואמרו שזה גוף תורה או שזה דאורייתא הנה ראוי למנותו אחר שהמקובלים ממנו אמרו שהוא דאורייתא. ואם לא יבארו זה ולא דברו בו הנה הוא דרבנן שאין שם כתוב יורה עליו. וזה גם כן שרש כבר נשתבש בו זולתנו ולכן מנה יראת חכמים עם מצות עשה, ואשר הביאו לזה לפי מה שיראה לי מאמר ר' עקיבא את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים חשב שכל מה שיגיע משלש עשרה מדות הוא מן הכלל הנזכר, ואם היה הענין כמו שחשבו למה לא מנו כבוד בעל האם ואשת האב מצוה בפני עצמה מחוברת אל כבוד אב ואם וכן כבוד אחיו הגדול כי אלו האישים למדנו שאנו חייבין לכבדם ברבוי אמרו (כתובות ק"ג) כבד את אביך לרבות אחיך הגדול ואמרו את אביך לרבות בעל אמך ואת אמך לרבות אשת אביך כמו שאמרו את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, אם כן מפני מה מנו אלו ולא מנו אלו. וכבר הגיעו בזה הסכלות אל יותר קשה מזה, וזה כשמצאו דרש בפסוק יתחייב בדרש ההוא לעשות פעולות או או להרחיק ענין מן הענינים והם כלם בלי ספק מדרבנן ימנו אותם בכלל המצות ואע"פ

הוא נודע בקבלה ולא בהיקש ואמנם זכרו ההיקש בו והביאו הראיה עליו באחת משלש עשרה מדות להראות חכמת הכתוב כמו שבארנו בפירוש המשנה:

פירוש המשניות להרמב"ם הלכות כלאים פרק יז משנה יב. כזית מן המת וכעדשה מן השרץ ספק יש בהן כשיעור ספק איי בהן ספקו טמא שכל דבר שעיקרו מן התורה ושעורו מדברי סופרים ספקו טמא ושמור זה השרש שבו תדע כאשר יפול לך ספק באיזה שיעור שיהיה אם תקח בו לקולא או לחומרא ולא יטעך אמרו שיעורו מדברי סופרים עם השרש אשר בידניו שכל השיעורים הלכה למשה מסיני לפי שכל מה שלא התבאר בלשון התורה יקרא מדברי סופרים ואע"פ שהדברים הן הלכה למשה מסיני לפי שמאמר מדברי סופרים יכלול שיהיה הדבר דעת סופרים כמו הפירושים וההלכות המקובלות מן משה מסיני או תקון סופרים כמו התקנות והגזרות ושמור כלל זה:

(30) תוי"ט ב"ק שם. לכלאים. כתב הר"ב דכלאים דהנהגה. ילפינן שור שור משבת. ולא נהירא לי לפי מה שכתבתי לעיל דאמרינן במסקנא שור שור לחסימה. בהמתך בהמתך לכלאים. ולא אמרינן שור שור לחסימה. ולכלאים דחרישה. אלא נראה בעיני דכלאים מכלאים ילפינן ולא צריכא קרא לחודא ואף על גב דחזינן דדרשינן שור שור לנגיחה כמו שכתבתי לעיל. אע"ג דכבר דרשינן ליה לחסימה. מ"מ הכא מסתבר לי דלא דרשינן הכי אלא כלאים מכלאים ילפינן. משום דבגמרא גרסינן במסקנא בהמתך לאגמורי בהמתך לכלאים אי הכי אפילו אדם לתסר אלמה תנן אדם מותר עם כולן לחרוש ולמשוך. ובשלמא כי אמרינן דכלאים חד שמא. דכי ילפינן כלאים דהרבעה לא צריכא קרא לכלאים דחרישה ניחא דפריך אי הכי וכו' אדגמרינן כלאים דהרבעה משום דכלאים דחרישה נמי בכלל. אלא אי אמרת דכלאים דחרישה צריך קרא לחודא לא אתי שפיר אי הכי. כיון דלא מהדר אדסמך ליה אלא אדלעיל מהדר בתחלת הסוגיא דילפינן שור שור לכלאים דחרישה. (אלא) [א"כ] הוה ליה למימר בכלאים דחרישה אדם נמי לתסר וכו'. ותו אתי שפיר למאי דפרישית דלמסקנא כלאים חד שמא. ואין צריך אלא לאגמורי בחד. והוא הדין לאינך. דמשום הכי מתניתין נמי לא תנן אלא כלאים חדא וכללה לתרתי. משום דבחדא אגמרינן להו:

רש"ש שם. שם בתוספות י"ט ד"ה לכלאים כתב

שפשטיה דקרא לא יורה על דבר מאותם הענינים עם השרש שהועילונו בו ע"ה והוא אמרם ז"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, והיות התלמוד בכל מקום ישאל פשטיה דקרא במאי כתיב כשמצאו פסוק ילמדו ממנו על צד הבאור והראיה דברים רבים. והנסמכים במחשבה זו מנו בכלל המצות בקור חולים ונחום אבליים וקבורת מתים בעבור הדרש הנזכר באמרו יתברך והודעת להם את הדרך ילכו בה, ואמרו את הדרך זו גמילות חסדים, ילכו זה בקור חולים בה זה קבורת מתים, ואת המעשה אלו הדינים, אשר יעשון זו לפני משורת הדין, והשבו כי כל פועל ופועל מאלו הפעולות מצוה בפני עצמה, ולא ידעו כי אלו הפעולות כלם ודומים להם נכנסות תחת מצוה אחת מכל המצות הכתובות בתורה בבאור והוא אמרו יתברך ואהבת לרעך כמוך, ובזה הדרך בעצמו מנו חשוב תקופות מצוה בעבור הדרש הבא בהיא חכמתכם ובינתכם והוא אמרם (שבת ע"ה) איזו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה חשוב תקופות ומזלות, ואילו מנה מה שהוא יותר מבואר מזה ויחשוב מה שהוא יותר ראוי למנותו והוא כל דבר שנלמד בתורה במדה משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן היה עולה מנין המצות אלפים רבים. ואולי תחשוב שאני בורח מלמנותן להיותן בלתי אמיתיות והיות הדין היוצא במדה ההיא אמת או בלתי אמת, אין זו הסבה. אבל הסבה כי כל מה שיוצא אדם ענפים מן השרשים שנאמרו לו למשה בסיני בבאור והם תרי"ג מצות ואפילו היה המוציא משה בעצמו אין ראוי למנותם. והראיה על זה כלו אמרם בגמרא תמורה (דף ט"ז) אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזירות שוות ודקדוקי סופרים שנשתכחו בימי אבלו של משה ואעפ"כ החזירן עתניאל בן קנז מפלפולו שנאמר כל איש אשר יכה את קרית ספר ולכדה וגו' וילכדה עתניאל בן קנז. וכשהיו כך הנשכחות כמה היה הכלל שנשכח ממנו זה המספר, כי גם מן השקר שנאמר שנשכח ממנו כל מה שנודע ובלא ספק היו אותם הדינים המוצאים בקל וחומר ובזולתו מהמדות אלפים רבים ואלו כלם היו נודעים בימי משה. ונאמר עליהם דקדוקי סופרים כי כל מה שלא שמעו בסיני בבאור הנה הוא מדברי סופרים. הנה כבר התבאר כי תרי"ג מצות שנאמרו לו למשה בסיני לא ימנה בהן כל מה שילמד בשלש עשרה מדות ואפילו בזמנו עליו השלום כל שכן שלא ימנה בהן כל מה שהוציאו באחרית הזמן, אבל אמנם ימנה מה שהיה בפירוש מקובל ממנו והוא שיבארו המעתיקים ויאמרו שזה הדבר אסור לעשותו ואיסורו דאורייתא או יאמרו שהוא גוף תורה הנה נמנה אותו כי

דהשתא הדר ביה ממאי דקא יליף לעיל כלאים דחרישה שור שור משבת אלא דכלאים מכלאים גמר כו'. מה יענה לשטת הרמב"ם דכלאי הרבעה אסור מה"ת בכל ב' מינים וכלאי הנהגה אינו אסור מה"ת רק טמאה עם הטהורה א"כ ע"כ ל"ד להדדי וכן לכ"ע אדם מותר בהנהגה עם בהמה ואסור לרבוה בהמה וחייב עליה סקילה ולקמן בדף הסמוך בתד"ה המנהיג בסופו משמע להדיא דלא כדבריו:

תויו"ט כלאים שם. בהמה וכו'. פירש הר"ב ילפינן שור שור משבת וכו'. בסוף פ"ה דמסכת בבא קמא. ושם פסק דטמאה עם טמאה וטהורה עם טהורה אינם אסורים לחרוש ולמשוך וכו' אלא מדרבנן. וזה דעת הרמב"ם בפירושו ובחיבורו דסובר שור וחמור מיהו דוקא מן התורה היינו טהור וטמא והרא"ש חולק עליו. ונ"ל ראייה לדבריו מן הירושלמי ותוספתא דלעיל שהקשו מקרא דדוד ובניו בפרד שהוא משני מינים ששניהם טמאים שמע מינה דמדאורייתא אסורין כי לא מצאנו גזירה זו באחד מספרי הנביאים [*וימיהו מצאתי ראיתי בתוס' פרק קמא דקדושין ריש דף לח בד"ה דאקריב עומר וכו' דאדאמרינן התם בגמרא שלא אכלו ישראל מצות מחדש בבואם לארץ עד שהביאו העומר כתבו התוספות דמקשה בירושלמי למה לא אכלו דהא ליתי עשה דבערב תאכלו מצות וידחה לא תעשה דחדש ומתרץ דאין עשה דקודם הדבור דוחה ל"ת דאחר הדבור א"נ י"ל דגזירה כזית ראשון אטו כזית שני עכ"ל א"כ הכא נמי נוכל לומר שגזרו אף שלא מצינו כן]:

קול הרמ"ז לתויו"ט שם. ד"ה לכלאים כתב וכו'. קרא כו.ק' לי שא"כ מאיקרא דאמרינן אי כלאים דחרישה יליף שור שור משבת, אי כלאים דהרבאה יליף בהמתך בהמתך משבת ואי איתא דהתי"ת אמאי בעינן תרי ילפותא.

ע"ש שפיר כו'. אין זה כלום שהרי בתחילה ב' מיני ילפותא לב, מיני כלאים אע"ג דלא תנן אלא חד.

שה"ג. פירוש המשניות להרמב"ם ב"ק שם. ראה הערה 6.

פרש"י ב"ק שם ד"ה לכלאים - דהרבעה אע"ג דכתיב בהמתך לא תרביע כלאים הוי נמי חיה ועוף בכלל כדיליף בגמרא וכן לענין כלאים דהנהגה דלא תחרוש בשור

ת"א פרשתינו כב, ט. לא תזרע פרמך ערובין דילקמא תסתאב דמעת זרעא די תזרע ונעללת פרמא:

תיב"ע. לא תזרעון פרמיכון עירובין דילקמא תתחייב יקידתא דימעת זרעא דתזרעון ונעללת פרמא.

ת"י קדושים יט, יט. ית קמי תטרוין בעירך לא תרפב ערובין סקלך לא תזרע ערובין וקבוש ערובין שעטנא לא יסק עלך:

תיב"ע. ית קמי תטרוין בעירך לא תרפעיניה עירובין סקלך לא תזרע עירובין לבוש עירובין פלאי עמר וכיתן לא יסוק עלך

(32) בחיי כאן. לא תחרוש בשור ובהמור יחדו. דבר הכתוב בהווה שור וחמור בחרישה, והוא הדין לכל עבודה שאסור לזווג שני מינין כאחד למשוך בהן את העגלה. וכתב החכם רבי אברהם בטעם מצוה זו כי ה' חמל על כל מעשיו, כי אין כח החמור ככח השור. ולפי דבריו יהיה שור וחמור דוקא ולא בהמות אחרות, ואין זה דעת רז"ל. אבל עקר הטעם במצוה זו משום חשש כלאים כי שמא יבאו להרבעה, ודרך עובד אדמה להביא צמדו אל הרפת ואולי יבאו להרבעה ויעשו ולדות משונים ולהכחיש מעשה בראשית שנאמר בו (בראשית א) למינה, למינהו. ומה שיחזק הטעם הזה מה שהושם באמצע בתוך שני פסוקי הכלאים, פסוק של לפניו לא תזרע כרמך, ושל אחריו לא תלבש שעטנא. לפי שבאיסור הכלאים נצטוינו בו שלשה דברים, בקרקע ובבהמה ובבגדים, ולכך סדר בכאן שלשה חלקי הכלאים בשלשה פסוקים בזה אחר זה. ובסדר קדושים נתחברו שלשתן בפסוק אחד, הוא שאמר (ויקרא יט) את חקותי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעטנא לא יעלה עליך.

רמב"ן קדושים שם. את חקותי תשמרו ואלו הן "בהמתך לא תרביע כלאים" וגו' חקים אלו גזרות מלך שאין טעם לדבר לשון רש"י (רש"י על ויקרא י"ט:י"ט) ולא הזכירו רבותינו שיהיה הטעם נעלם ושיהיו יצר הרע ואומות העולם משיבים עליהם אלא בלבישת שעטנא לא בכלאי הבהמה ואין הכונה בהם שתהיה גזרת מלך מלכי המלכים בשום מקום בלא טעם כי כל אמרת אלוה צרופה (משלי ל ה) רק החקים הם גזירת המלך אשר יחוק במלכותו בלי שיגלה תועלתם לעם ואין העם נהנים בהם אבל מהרהרין אחריהם בלבם ומקבלים אותם ליראת המלכות וכן חוקי הקב"ה הם הסודות אשר לו בתורה

שאינן העם במחשבתם נהנים בהם כמשפטים אבל כולם בטעם נכון ותועלת שלימה והטעם בכלאים כי השם ברא המינים בעולם בכל בעלי הנפשות בצמחים ובבעלי נפש התנועה ונתן בהם כח התולדה שיתקיימו המינים בהם לעד כל זמן שירצה הוא יתברך בקיום העולם וצוה בכחם שיוציאו למיניהם ולא ישתנו לעד לעולם שנאמר בכולם "למינהו" (בראשית א) והנה צוה סיבת המשכב שנרביע בהמות זו עם זו לקיום המינים כאשר יבואו האנשים על הנשים לפריה ורבייה והמרכיב שני מינין משנה ומכחיש במעשה בראשית כאילו יחשוב שלא השלים הקב"ה בעולמו כל הצורך ויחפוץ הוא לעזור בבריאתו של עולם להוסיף בו בריות והמינים בבעלי חיים לא יולידו מין משאינו מינו וגם הקרובים בטבע שיולדו מהם כגון הפרדים יכרת זרעם כי הם לא יולידו והנה מצד שני הדברים האלה פעולת ההרכבה במינים דבר נמאס ובטל וגם הצמחים אשר יתרכבו מין בשאינו מינו אין פרים צומח אחרי כן ויהיו באיסורם שני טעמים הנזכרים וזה טעם "שדך לא תזרע כלאים" שהוא בהרכבה על דעת רבותינו (קידושין ט) ואסר אף כלאי זרעים מפני שישתנו בטבעם גם בצורתם בהיותם יונקים זה מזה ויהיה כל גרעין ממנו כאילו הורכב משני מינין ואסור לחרוש בשור ובחמור מפני שדרך כל עובד אדמתו להביא צמדו ברפת אחת ויבאו לידי הרכבה ומחברינו מוסיף בטעם הכלאים כי הוא שלא לערבב הכחות המגדלים הצמחים להיות יונקים זה מזה ממה שאמרו בבראשית רבה (בראשית רבה י"ו) אמר רבי סימון אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין לו מזל ברקיע ומכה אותו ואומר לו גדל הדא הוא דכתיב (איוב לח לג) הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ והנה המרכיב כלאים או זורען בכדי שינקו זה מזה מבטל חקות שמים ולכך אמר בהם את חקותי תשמורו כי הם חקות שמים וכך אמר רבי חנינא משום רבי פנחס משום חקים שחקקתי בהם את עולמי (ירושלמי כלאים פ"א ה"ז) וכבר כתבתי בסדר בראשית (א כו) שהצמחים כולם יסודותם בעליונים ומשם צוה להם השם את הברכה חיים עד העולם והנה המערב כלאים מכחיש ומערב מעשה בראשית:

33 רמב"ם הלכות כלאים פרק ט הלכה ב. מִתְּרַם לְהַכְנִיס שְׁנֵי מִיָּנִין לְסֵהָר אֶתְד. וְאִם רָצָה אוֹתָם רוֹבְעִים זֶה אֶת זֶה אֵינוֹ זָקוּק לְהַפְרִישׁוֹ. וְאִסוּר לְיִשְׁרָאֵל לְתַן בְּהֶמְתּוֹ לְעֵכוֹם לְהַרְבִּיעָהּ לוֹ:

34 שם הלכה ג. מִי שֶׁעָבַר וְהִרְפִּיב בְּהֶמְתּוֹ פְּלִאִים הָרִי הַנוֹלָד מֵהֶם מִתְּרַם בְּהֶנְאָה. וְאִם הָיָה מִיָּן טְהוֹרָה עִם מִיָּן טְהוֹרָה מִתְּרַם בְּאִכְלָהּ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת:

35 שם הלכה א. הַמְרַפֵּיב זָכָר עַל נְקִיבָה שְׂאִינוֹ מִיָּנוּ בֵּין בְּהֶמְתָּהּ בֵּין בְּחִיָּה וּבְעוֹף וְאֶפְלוּ בְּמִיָּי חִיָּה שְׂבִיָּים הָרִי זֶה לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מְקוֹם בֵּין בְּאֲרָץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֲרָץ שְׂנֵאָמַר (ויקרא יט יט) "בְּהֶמְתָּהּ לֹא תַרְבִּיעַ כְּלָאִים". וְאֶתְד בְּהֶמְתָּהּ חִיָּה וְעוֹף שְׂלוֹ אוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. וְאֵינוֹ לֹקֵה עַד שְׂיִכְנִיס בְּיָדוֹ כְּמִכְחוֹל בְּשׂוֹפְרָתָה. אֲבָל אִם הִעֲלָם זֶה עַל זֶה בְּלִבָּד אוֹ שֶׁעוֹרְרָן בְּקוֹל מִפִּין אוֹתוֹ מִפְּת מַרְדּוֹת:

ספר המצות להרמב"ם מל"ת ריז. שהזהירנו מהרבעת כלאי בהמה. והוא אמרו יתעלה בהמתך לא תרביע כלאים וכל זמן שירביע לוקה, ותנאי שירכיב בידו אבר הזכר בנקבה כמכחול בשפופרת. ובבאור אמרו (מציעא צ"א) במנאפים עד שיראו כמנאפים ובכלאים עד שיכניס במכחול בשפופרת ואז ילקה. וכבר התבאר מצוה זו בפ"ח מכלאים. (שם, שם):

36 מורה נבוכים שם. ראה הערה 18.

38 צפנת פענח מהד"ת עו עמוד ד. ראה בסוף.

39 בראשית ב, כד. על־כֵּן יִעֲבֹר־אִישׁ אֶת־אִבּוֹ וְאֶת־אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד:

42 רמב"ם הלכות כלאים פרק ט הלכה יא. בְּהֶמְתּוֹ פְּסוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא גוֹף אֶחָד עֲשָׂאָה הַכְּתוּב בְּשֵׁנֵי גוֹפִין. מִפְּנֵי שֶׁהִיָּתָה קֹדֶשׁ וְנִעֲשִׂיתָ פְּקֻדֶשׁ וְכַחל מְעַרְבִין זֶה בְּזֶה וְנִמְצְאָתָ בְּהֶמְתָּה זֶה בְּהֶמְתָּה טְמֵאָה עִם הַטְּהוֹרָה הַמְּעַרְבִין פְּאֶתְד. הָרִי הוּא אוֹמֵר (ויקרא כו יא) "וְאִם כָּל בְּהֶמְתָּה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַיהוָה". מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּפְסוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין. לְפִיכָף הַחוּרָשׁ בְּשׂוֹר פְּסוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין אוֹ הַמְרַבֵּיעַ הָרִי זֶה לֹקֵה מִשׁוּם כְּלָאִים. וְאִסוּר זֶה מְדַבְּרֵי מְבֻלָּה:

השגות הראב"ד. בהמת פסולי המוקדשין וכו'. א"א אנו אין בידינו אלא כחיה עם בהמה שהרי עשאה כצבי ואיל והכי איתא בבכורות:

משנה למלך. לפיכך החורש בשור פסולי המוקדשין או המרביע ה"ז לוקה. עיין בפ"ח מה' מעילה דין ט' ובמ"ש מרן שם ודוק. ועיקר הדין הם מימרות בפ"ב דמכות דף כ"ב אך בטעמא דמלתא השיג עליו הר"א וכתב אנו אין בידינו אלא כחיה עם בהמה שהרי עשאה כצבי ואילו הכי איתא בבכורות ע"כ. והן הן דברי

כ' וטעם איסור הכלאים הוא ערבוב הכחות העליונים למעלה וכבר הארכתי בפסוק את חוקותי תשמרו בסדר קדושי' תהיו עכ"ל ובפ' קדושים שם כ' וכבר ידעת מארז"ל אפי' העליונים צריכים שלום שנא' עושה שלום במרומיו והשלום שלהם הוא קיומם ושיפעלו פעולתם במינויים (ואפ"ל שזהו ענין שלום ומשפט להיות כל דבר על מכונן ואף שנז' גבי כלאים רק חקותי י"ל כענין שם לו חק ומשפט וכענין וארמון על משפטו ישב כמשפט הראשון כהלכתא קדמייתא וכן המשפט מביא לידי שלום כמ"ש בטוח"מ סי' א') וא"כ המעמיד תולדות למטה מין במינו גורם השלום למעלה כי הכחות הממונים הם משלימים מינויים הראוי כמו שצריך העולם השפל והמעמיד תולדות למטה מין בשאינו מינו ה"ז גורם היפוך השלום כי הוא מערבב הכחות העליונים ומבטל אותן ועוקר אותן ממנויים. וזהו מצד הלשון של כלאים שהוא לשון מניעה כלומר ביטול הכחות מלשון לא תכלה רחמ"ק ממני וכן בית הכלא כי הנתון שם מתבטל ממלאכתו כו' ומפני שהשנים הנולדים בעולם ראשונה היו כלאים זה מצד הרוח הטובה וזה מצד הרוח הרעה ואנחנו נצטוינו להמשיך אחר הרוח הקדש ולהתרחק מן הרע שהוא מצד רוח הטומא' ע"כ נאסר לנו הכלאים כי הוא חיבור ב' קצוות שהם הפכיים אין ראוי לחבר אותן כי אין חיבורן עולה יפה אבל ראוי להרחיקם ולהפרידם זה מזה והמפרש ביניהם גורם שלום בעולם והמחבר אותם יחד מסלק השלום מן העולם כי הוא מערבב הכחות העליונים ומשים קטרוג בין פמליא של מעלה עכ"ל. והמבואר מדבריו שעיקר איסור הכלאים מפני שע"ז מחבר רוח הקדושה עם רוח"ט שהם הן מין בשאינו מינו כו', וכן פי' בשל"ה דקל"ט ע"ב גבי הבדלה שענין ד' הבדלות הם כנגד ארבעה קליפות רוח סערה ענן גדול אש מתלקחת ונוגה לה סביב שהם ק"ן וג' קליפות הטמאות שלמטה מק"ן והם נק' אבי"ע שבקליפה כו' עד תקנו להבדיל במוצאי שבת לזה סוד כלאים ושעטנז והמעורבים עליו הכתוב אומר כי את מקדש ה' טמא עכ"ל. ובזה א"ש דהא בקדושה מצינו דוקא הרכבה ומזיגות המדות זב"ז והתכללות חו"ג אלא דהתם הכל אחדות כי איהו וגרמוהי חד א"כ הוי הרכבת ענבי הגפן בענבי הגפן וגדולה מזו מצינו אפי' גבי עריות שהרכבה זו למטה היא תכלית התיעוב הנה למעלה היחוד הוא בבחי' זו כמ"ש במ"א ע"פ ואיש כי יקח את אחותו אלא משום דשם הכל אחדות אחד שהן מזיגות המדות עליונות אך גבי כלאים הרי מצינו עושה שלום במרומיו בין מיכאל וגבריאל מים ואש או' גם זה נק' מין במינו כי

התוספות שם והביאו ראייה הלזו דבכורות יע"ש. ואני תמיה בהשגת הראב"ד הלזו שהרי פירוש זה שכתב הראב"ד לא יתכן כלל לדעת רבינו שהרי דעתו הוא שלא הזהיר הכתוב באזהרת לא תחרוש אלא במין אחד טהור ומין אחד טמא דומיא דשור וזמור אבל כשכולם טהורים אפי' חיה עם בהמה לא אסור כי אם מדרבנן וכמו שנתבאר כל זה בדבריו בפ"ט מה' כלאים דין ח' ואם כן איך יתכן שילקה החורש בשור פסולי המוקדשין מפני שהוא כחיה עם בהמה והלא חיה עם בהמה לא אסור מן התורה ואם הראב"ד חולק עליו וס"ל דכי היכי דאיסור הרבעה הוא בכל שני מינים אפי' בשני מיני בהמה טהורה הכי נמי באיסור דלא תחרוש הוי בכל שני מינים א"כ היה לו להשיגו בעיקר הדין מאחר ששם לא השיגו והשתיקה כהודאה דמי איך כתב כאן טעם זה דהמנהיג בשור פסולי המוקדשין לוקה משום דחשיב כחיה עם בהמה וצ"ע. ורבינו הוקשה לו קושיא זו ותיריך דהכא עשאה הכתוב כשני גופין דהיינו קדש וחולין והכתוב קרא לחלק החולין טמאה כדכתיב ואם כל בהמה טמאה וגו' ופסוק זה מייירי בפסולי המוקדשין וכדאיתא בפ"ו דבכורות דף ל"ז ופ' בתרא דתמורה דף ל"ג וכבר הביא רבינו דרשא זו בפ"ה דערכין דין י"א ובפ"א מה' איסורי מזבח דין י' יע"ש וא"כ הוה ליה בהמה טהורה עם טמאה מעורבין זה בזה ולפיכך לוקה החורש בשור פסולי המוקדשין והם דברים פשוטים בכוונת דבריו. וראיתי למרן שכתב ודברי רבינו כפירוש רש"י ולדבר הזה יסלח אדוני שיש הפרש גדול בין פי' רבינו לפי' רש"י ונפקא טובא לענין דינא וכמו שאבאר: עיין שם.

43 רשב"ם קדושים שם ד"ה בהמתך לא תרביע כלאים - לפי דרך ארץ ותשובת המינין: כשם שצוה הכתוב שכל אחד ואחד יוציא פרי למינהו במעשה בראשית, כך צוה להנהיג את העולם בבהמות בשדות ואילנות וגם בחרישת שור וזמור, שהם שני מינים. וגם בצמר ופשתים, אחר שזה מין בהמות וזה מין קרקע וגידוליו. ולמינים אמרתי: הצמר צבוע והפשתן אינו צבוע וקפיד בבגד של שני מראות והודו לי.

44 אור התורה נ"ך עמוד קלב. כרם הי' לידידי. להבין ענין כרם יש להקדים הפסוק לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם בפ' תצא כ"ב ט' ופירש"י כלאים חטה ושעורה וחרצן במפולת יד פן תקדש כתרומתו וסתאב כל דבר הנתעב על האדם בין לשבח כגון הקדש בין לגנאי כגון איסור נופל בו לשון קודש כמו אל תיגע בי כי קדשתיך עכ"ל. והבחי' פ' תצא

מיכאל הוא אהבה לא"ס ב"ה וגבריאלי הוא יראה א"כ הכל הוא מין א' הביטול וההכנעה אליו ית'. והרי מיכאל חסד וגבריאלי גבורה אי"ז ב' הפכיים אלא ע"ד גבורה גי' ג"פ חסד ולכן נק' גבר אל ונדוע כי חסד אל כל היום וזהו וגבורה בימינך ואין הגבורה הפכיית מהחסד רק סיגי הגבורה שבקליפה שנק' סט' דשמאלא נמצא עיקר מין בשאינו מינו זהו הקדושה עם הקליפות שהקדושה הוא ביטול אליו ית' והקליפות הם יש ודבר נפרד וזהו ענין הכלאים חיבור ב' קצוות שאין ראוי לחבר אותן וכענין שאמר אברהם ללוט הפרד נא מעלי ועמ"ש במ"א בענין בא נחש על חוה זהו כמו"כ עיקר ענין הכלאים ולכן ארז"ל בשעה שנשא שלמה את בת פרעה כו' ונעץ קנה בים כו'. וכמ"ש במ"א ע"פ ואלה תולדות יצחק בשם הממ"י פ' בראשית וכן זהו ענין ושפחה כי תירש הנז' בזהר פ' חיי דקכ"ב ע"ב וכן איתא בילקוט הבא על העכומ"ז חייב משום י"ד לאוין וא' מהן לא תזרע כרמך כלאים ואף כי חטה ושעורה שרשן חו"ג דאצי' ששם תכלית החיבור והדבוק הנה זהו שרש שרשן למעלה אבל בהשתלשלות חו"ג בעשי' הנה מהגבורות נמשכים הקליפות שהם סט' דשמאלא ומבחי' שעורה בשין שמאלית משתלשל בחי' סערת ה' חומה כו' ע"כ הזורע חטה ושעורה כא' למטה מחבר הקדושה עם הקליפה, אך מ"מ חמור טובא כלאי הכרם מכלאי זרעים כמבואר במשנה רפ"ח דכלאי' שכלאי הכרם אסורים בהנאה וכלאי זרעים מותרים אפ"ל באכילה.

אור התורה פרשתינו תתקס"א. עד"ז ומעין זה יוכל לומר בערבוב דכלאים ויותר ויותר יש לדמותו להבדלה דישאל וכן ארז"ל בילקוט שהבא על בת עכומ"ז עובר משום לא תרזע כרמך כלאים כו', וא"כ לפ"ז א"ש חוקות דגבי כלאים שהן גבולות שחלק הקב"ה בעולמו שלא לערב סט' דקדושה בחי' צמר ששרשו מבחי' שער רישי' כעמר נקי, עם סט"א שהוא פשתן דקין כו', והנה במא"א אות גימל סעיף ה' גבול מצד הדינים הנותנים קו המדה וגבול לכל דבר כו' בוצינא דקרדוניתא עכ"ל. ושרשו מגבורה דע"י שבמו"ס, לכן א"ש כי חוקות הנ"ל שרשם מבחי' החקיקות שחקק הקב"ה והיינו ע"י קו המדה מו"ס ששם ג"כ בחי' חקה שלמעלה מהשכל כו', ולכן כי חק לישאל הוא חוקיו ומשפטיו לישאל, והיינו כי חוקים הנ"ל שרשן ממו"ס שעליה נאמר אחכמה והיא רחוקה ממני ולא כמו חכמה שבאצי' שמתפתחא לל"ב שבילין כו', ובמא"א אות חית סנ"ב חוקקי ישראל דא או"א עילאין החוקקין לז"א ונכנסים בו ועושין אותו כלי, חק

מצד היסוד כו' חקה נק' המל' הנחקקת ע"י היסוד כו' עכ"ל. ועמ"ש ע"פ במחוקק במשענותם.

ד"ה לא תחרוש תרכ"ז. עד"ז ומעין זה יוכל לומר בערבוב דכלאים ויותר ויותר יש לדמותו להבדלה דישאל וכן ארז"ל בילקוט שהבא על בת עכומ"ז עובר משום לא תרזע כרמך כלאים כו', וא"כ לפ"ז א"ש חוקות דגבי כלאים שהן גבולות שחלק הקב"ה בעולמו שלא לערב סט' דקדושה בחי' צמר ששרשו מבחי' שער רישי' כעמר נקי, עם סט"א שהוא פשתן דקין כו', והנה במא"א אות גימל סעיף ה' גבול מצד הדינים הנותנים קו המדה וגבול לכל דבר כו' בוצינא דקרדוניתא עכ"ל. ושרשו מגבורה דע"י שבמו"ס, לכן א"ש כי חוקות הנ"ל שרשם מבחי' החקיקות שחקק הקב"ה והיינו ע"י קו המדה מו"ס ששם ג"כ בחי' חקה שלמעלה מהשכל כו', ולכן כי חק לישאל הוא חוקיו ומשפטיו לישאל, והיינו כי חוקים הנ"ל שרשן ממו"ס שעליה נאמר אחכמה והיא רחוקה ממני ולא כמו חכמה שבאצי' שמתפתחא לל"ב שבילין כו', ובמא"א אות חית סנ"ב חוקקי ישראל דא או"א עילאין החוקקין לז"א ונכנסים בו ועושין אותו כלי, חק מצד היסוד כו' חקה נק' המל' הנחקקת ע"י היסוד כו' עכ"ל. ועמ"ש ע"פ במחוקק במשענותם.

ד"ה לא תלבש שעטנז תרע"ח. וע"פ הנ"ל י"ל ענין איסור שעטנז בצמר ופשתן, דהנה נת"ל דצמר ופשתן בקדושה הן ב' מדרי' שבכתר בחי' עתיק ואריך כו', אך מה שקין הביא זרע פשתן י"ל שזהו בחי' עתיק דקלי', וע"כ התערובות דצמר ופשתן מונע הגילוי דבחי' ש"ע נהורין. דהנה נת"ל בענין ישועה שזהו התגברות החסד על הגבו, וכ"ז הוא בבחי' חסד שלמעלה מבחי' הגבו' שכן הוא בכללות בסדר השתל' דבחי' חסד הוא למעלה מבחי' הגבורה היותו בחי' גילוי אור כו', וכמ"ש בזהר דחסד הוא שירותא דעלמא עילאה דהיינו תחלת הגילוי מבחי' בינה כו', ולכן חסד הוא יומא דאזיל עם כולהו יומין כו'. וע"י הגילוי דבחי' ש"ע נהורין הוא התגברות בחי' החסד על הגבו' כו' וכמו אלמלא עוזרו כו', אבל ע"י הסיוע מלמעלה ה"ה, יכול לו כו'. אבל במדרי' שהגבו' היא למעלה מהחסד וכמו בצמר ופשתן דצמר הוא בחי' חסדים דאריך ופשתן בחי' גבו' דעתיק כנ"ל דגם בלעו"ז הוא בחי' עתיק דקלי'. וע"כ בתערובות שלהם יהי' התגברות הגבו' על החסדים ויהי' בחי' העלם והסתר ביותר כו'. ובפרט לפי משנת"ל דבחי' עתיק דקלי' א"א להתברר עכשיו עד לעתיד שיהי' גילוי בחי' עתיק כו' א"כ יהי' ח"ו התגברות דגבו' דקלי' כו'. והגם שנת"ל

והא שור איהו מסטרא דדכיו וחמור מסטר' דמסאבו דא איהו כלאים טב וביש. אבל חלב איהו מסטרא דדכיו ובשרא מסטרא דדכיו. אמר ליה ודאי הכי הוא. אבל האי רזא אשתמודע בקרא דא. תוצא הארץ נפש חיה למינה דאע"ג דאינון מסטרא דדכיו. כלהו אינון דכר ונוקבא. ואינון זוגין. ומאן דנטיל ממה דלאו איהו מיניה ההוא בר דאתרכיב מתרוייהו. עליה אתמר לא תבשל גדי בחלב אמו.

47) עירובין יג עמוד ב. אמר רבי אבא אמר שמואל: שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים: הלכה כמותנו, והללו אומרים: הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו נאלו דברי אלהים חיים הן, והלכה כבית הלל.

48) תניא סוף פרק ו ותחילת פרק ז. אלא שהקליפות הן נחלקות לשתי מדרגות, זו למטה מזו. המדרגה הפחותה, היא שלש קליפות הטמאות ורעות לגמרי, ואין בהם טוב קלל, ונקראו במרכבת יחזקאל "רוח סערה" ו"ענן גדול וגו'". ומתן נשפעות ונמשכות נפשות כל אומות העולם, וקיום גופם, ונפשות כל בעלי חיים הטמאים וחסורים באכילה, וקיום גופם, וקיום נפשות כל מאכלות אסורות מהצומח, כמו ערלה וכלאי הפירות, וכמו שכתוב בעץ חיים שער מ"ט פרק ו', וכן קיום נפשות כל המעשה דבור ומחשבה של כל שס"ה לא מעשה ועניניהן, כמו שכתוב שם סוף פרק ה': אף נפש החיונית הבהמית שבישראל שמצד הקליפה, המלוכשת בדם האדם כנזכר לעיל, ונפשות בהמות נפשות ודגים טהורים ומותרים באכילה, וקיום נפשות כל הדומם וכל הצומח המותר באכילה, וכן קיום נפשות כל המעשה דבור ומחשבה בענייני עולם הזה שאין בהם צד איסור, לא שרש ולא ענף משס"ה מצות לא מעשה ועניניהן דאורייתא ודרבנן, רק שאינן לשם שמים – אלא רצון הגוף וחסדו ותאונתו, ואפילו הוא צורך הגוף וקיומו נפשותו ממש, אלא שפוננתו אינה לשם שמים כדי לעבוד את ה' בגופו – לא עדיפי מעשה דבור ומחשבות אלו מנפש החיונית הבהמית בעצמה, והכל כאשר לכל, נשפע ונמשך מדרגה השנית שבקליפות וסטר אחר, שהיא קליפה רביעית הנקראת "קליפת נוגה", שבעולם הזה, הנקרא "עולם העשייה", רובו ככולו רע, רק מעט טוב מעורב בתוכה [שממנה באות מדות טובות שבנפש הבהמית שבישראל, כמו שנתבאר לעיל]. והיא בחינה ממוצעת בין שלש קליפות הטמאות לגמרי ובין בחינת ומדרגת הקדושה. ולכן, פעמים שהיא נקללת בשלש

המשכת בחי' ש"ע נהורין הוא מבחי' עתיק שעי"ז הוא תגבורת החסדים כו', מ"מ אין זה גילוי בחי' עתיק ממש שזה יהי' דוקא לעתיד כו', וכללות הענין הוא דלהיות שפשתן בשרשו הוא מדרי' גבוה מאד בחי' חד ולא בחושבן, ע"כ בא למטה בבחי' קלי' קשה ביותר בחי' עתיק דקלי' (ע"ד מ"ש האוה"ח בענין פני ארי' ופני שור) וע"כ אסור לערב עם החסדים שזה מעלים ביותר כו', ובפרט שאינו שייך בזה בירור כו' ה"ז מונע המשכת בחי' ש"ע נהורין (ובציצית וכן בבגדי כהונה בשעת עבודה הותר כלאים מפני שזהו כמו שהן בשרשן בקדושה כו' וכמ"ש במ"א) וזהו שאמרז"ל ספ"ט דכלאים נלוז ומליז הוא בתוי"ט בשם הרמב"ם מרחיק רחמי הקב"ה כו', והיינו מניעת המשכה הנ"ל ע"כ בא הציווי לא תלבש שעטנז צמר ופשתין יחדיו כו'.

לקוטי לוי יצחק משפטים עמוד פט. לכאורה גבינה עם בשרא היינו הך דבשרא בחלבא. גם למה נהפך הסדר, בבשרא בחלבא נקט מתחלה בשרא ואח"כ חלבא ובגבינה ובשרא נקט בהיפך מתחלה גבינה (הנעשית מחלב) ואח"כ בשרא. והנה חלב וגבינה הם בחי' חסדים ובשר הוא בחי' גבורות ואסור לאכלם יחד, כי אסור לערבם יחד, ואם מערבם ואוכלם יחד הוי זה ע"ד כמו כלאים דשור גבורות וחמור חסדים יחדו, וכמו שעטנז דצמר חסדים ופשתים גבורות יחדו, והתם נמי בכלאים דשור. וחמור לא תחרש בשור ובחמור יחדו כתיב מתחלה שור גבורות ואח"כ חמור חסדים ואח"כ בשעטנז כתיב בהיפך מתחלה צמר חסדים ואח"כ פשתים גבורות, ועד"ז הוא כאן מתחלה נקטו בשרא בחלבא הוא כמו שור וחמור ואח"כ נקטו גבינה עם בשרא הוא כמו צמר ופשתים.

45) זהר חלק ג פו עמוד ב. פלאים: ערבובי'א, דעביד ערבובי'א בחילא דלעילא, ואכחיש פומבי דמלקא, כמה דאתמר, (ובגין כך) ונגד פלאים שעטנז לא יעלה עליך.

תיקוני זהר תיקון יד. קם רבי שמעון על רגליו פתח בקלא סגיא ואמר אליהו אליהו נחית הכא ברשותא דמאריך ואנהיר עינייהו דאלין סבין בהאי מלה. דלא יתון למיכל בשר בחלב אדהכי הא אליהו קא נחית ולא אתעכב אמר. בויסנא קדישא. והא רזא דא ודאי איהו רזא דלא תחרוש בשור ובחמור יחדיו. כד בוכרא דאיהו ישראל עמודא דאמצעיתא לא אתיין ליה לבית יי'. חלב אתערב בבשרא וגרמין לאתערבא שור בחמור. ודא איהו כלאים מין דלאו במיניה. אמר ר' שמעון אליהו אליהו

קליפות הטמאות [כמו שכתוב בעץ חיים שער מ"ט ריש פרק ד' בשם הזהר], ופעמים שהיא נכללת ועולה בבחינת ומדרגת הקדושה, דהיינו, כשהטוב המעורב בה נתברר מהרע וגובר ועולה ונכלל בקדושה.

49) אגה"ק סימן יב. והנה מעשה הצדקה שלום, ועבודת הצדקה השקט נבטח עד עולם. להבין ההפך ש שבין "מעשה" ל"עבודה" ובין "שלום" ל"השקט נבטח" כו'. על פי מה שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה על פסוק "עושה שלום במרומו" – פי "מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש, ואין מכבין זה את זה". ולומר, שמיכאל שר של חסד, הנקרא בשם "מים", הירודים ממקום גבוה למקום נמוך, והוא בחינת ההשפעה והתפשטות החיות מעולמות עליונים למחתונים, ובחינת אש שטבעה לעלות למעלה, היא בחינת הגבורה והסתלקות השפעת החיים ממטה למעלה, שלא להשפיע, רק בצמצום עצום רב, והן מדות נגדיות והפכיות זו לזו, והיינו פשה בבחינת מדות לבדן. אף הקדוש ברוך הוא – עושה שלום ביניהם, דהיינו, על-ידי גילוי שמתגלה בקו הארה רבה והשפעה עצומה מאד מאור-אין-סוף ברוך הוא, אשר כשמו פן הוא, שאינו בבחינת מדה חס ושלום, אלא למעלה מעלה עד אין קץ, אפילו מבחינת חקמה בינה דעת מקור המדות, ואזי, המדות נגדיות של מיכאל וגבריאל נכללות במקורן ושרשו, והיו לאחדים ממש, ובטלים באורו ותברך המאיר להם בבחינת גילוי. ואזי מתמזגים ומתמקמים הגבורות בחסדים, על-ידי בחינה ממוצעת – קו המכריע ומטה כלפי חסד, היא מדת הרחמים, הנקראת בשם "תפארת" בדברי חכמי האמת, לפי שהיא כלולה מבי גונון: לוכן ואודם, המרמזים לחסד וגבורה.

תנחומא ויגש ו. ואת יהודה שלח לפניו. זה שאמר הפתוב: המשל נפחד עמו עשה שלום במרומו (איוב כה, ב). המשל, זה מיכאל. נפחד, זה גבריאל. מיכאל מן המים וגבריאל מן האש, והן עומדין לפני השכינה ואינן מזיקין זה את זה. הני אומר, עשה שלום במרומו.

דברים רבה פרק ה, י. דבר אחר, ואמר אשימה עלי מלה, אמר רבי יהודה ברבי אלעאי על שלשה דברים נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, ואלו הן: למחות זכרו של עמלק, ולמנות להם מלה, ולבנות להם בית המקדש. ומנו להם מלה, ומחו זכרו של עמלק, ולמה לא בנו להם בית המקדש, שהיו ביניהם דילטורין. מדע לה דאמר רבי שמואל בר נחמן דורו של אחאב עובדי עבודת פוכבים

היו והיו יוצאין למלקמה ונוצחין, ולמה כן, שלא הנה ביניהם דילטורין, לפיכך היו יוצאין למלקמה ונוצחין, מדע לה כשבקשה אינבל להרג כל נביאי ה', מה עשה עבדיה הטמין אותן במערות, שנגאמר (מלכים א יח, ג): ונאחבא מנביאי ה' מאה איש תמשים תמשים איש במערה, ולא הנה אדם שאמר לאחאב כך וכך עשה עבדיה, אבל דורו של שאול פלן היו דילטורין, מדע לה כשהיה שאול רודף אחר דוד היו הפל אומרים עליו לשון הרע לשאול, שנגאמר (תהלים נב, ב): בבוא דואג האדמי וגו', (תהלים נד, ב): בבוא הזיפים ויאמרו לשאול, לפיכך היו נופלים במלקמה. דבר אחר, אמר רב מנא, כל שאומר לשון הרע מסלק השכינה מלמטה למעלה, מדע לה מה דוד אומר (תהלים נז, ה): נפשי בתוך לבאם אשכבה להטים בני אדם שניהם חיות וחצים ולשונם חרב חדה, מה פתיב אחריו (תהלים נז, ו): רומה על השמים אלהים וגו', אמר דוד רבוננו של עולם מה השכינה עושה למטה, סלק את השכינה לרקיע. דבר אחר, אמר רבי שמואל בר נחמן למה נקרא שמו של לשון הרע לשון שלישי, שהוא הורג שלשה, שאמרו, והמקבלו, ושנגאמר עליו מנין, דואג שאמרו, ושאול שקבלו, ונוב עיר הפהגים שנגאמר עליהן. דבר אחר, אמר רבי שמואל בר נחמן שאלו לנחש ואמרו ליה למה אתה מצוי בין הגדרות, אמר להן שפרצתי גדרו של עולם. אמרו לו ולמה אתה מהלך בארץ ולשונך שותת בארץ, אמר להן שהוא גרם לי שאמרתי לשון הרע על בוראי, ומה הנה הלשון הרע, אמר רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי הנחש הראשון הנה מסיח כבני אדם, פיון שלא היו אדם וסנה מבקשין לאכל מאותו אילן, התחיל לומר לשון הרע על בוראו, אמר להן מן האילן הזה אכל הבורא וברא את עולמו, וצנה אתכם שלא תאכלו ממנו ותבראו עולם אחר. ומה עשה לו הקדוש ברוך הוא, קצץ את רגליו, וכרת את לשונו, שלא יהא מסיח. דבר אחר, שאלו לנחש אמרו לו מה אתה נהנה שאמה נושה. אמר להם עד שאתם שואלין אותי למה אין אתם שואלין לבעלי לשון הרע, שנגאמר (קהלת י, א): אם ישך הנחש בלוא לחש ואין יתרון לבעל הלשון, מה נהנה שאומר לשון הרע. דבר אחר, אמרו לנחש למה אתה נושה באבך אהד וארסו מהלך בכל האברים, אמר להן עד שאתם שואלין אותי למה אין אתם שואלין לבעלי הלשון, שעומד ברומי והורג בסוריא, עומד בסוריא והורג ברומי. ראה כמה קשה פחו של לשון הרע שנגצטוו לבנות בית המקדש, ובשביל שהיה הדור בעלי לשון הרע לא נבנה בימיהם.

זהר חלק א רסג עמוד א. ספר הבהיר אָמר רבי בְּרַכְיָה
מאי דְּכָתִיב וְהָאֲרִיץ הָיְתָה תְּהוֹ, מאי מִשְׁמַע הָיְתָה, שְׁפָכְר
הָיְתָה. וּמַאי תְּהוֹ, דְּכָר הַמְּתָהָא אֶת בְּנֵי אָדָם. וּמַאי בְּהוּ,
דְּכָר שְׂיִישׁ בּוּ מִמֶּשׁ, דְּכָתִיב בְּהוּ, בּוּ הוּא. עַל שֵׁם מַאי
דְּכָתִיב (קֹהֶלֶת ז': י"ד) גַּם אֶת זֶה לְעַמַּת זֶה עֹשֶׂה הָאֱלֹהִים.
בְּרָא בְּהוּ וְשֵׁם מְקוֹמוֹ בְּשֵׁלֹם. בְּרָא תְּהוֹ וְשֵׁם מְקוֹמוֹ בְּרַע.
בְּהוּ בְּשֵׁלֹם דְּכָתִיב (אִיּוֹב כ"ה: ב') עוֹשֶׂה שְׁלֹם בְּמְרוֹמָיו.
מְלַמֵּד שְׁמִכְאֵל שֶׁר יְמִינוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִים
וּבְרָד. וְגַבְרִיאֵל שֶׁר שְׂמָאֵלוֹ, אֲשֵׁר. וְשֶׁר שְׁלֹם בִּינְיָהֶם
מְכַרְיַע וְהִינּוּ דְּכָתִיב עוֹשֶׂה שְׁלֹם בְּמְרוֹמָיו.

יש לחיות בטהרה גווי ואנח"ל בפלילים שאינם נושעים לענין הדיבור:

אמנם מה שנלעג"ד לאחר העיון לה' שימת הראב"ד והר"ם ז"ל מה שקשה עליהם הנראה דס"ל דטעמא דר"י ור"ם כיון דכתיב כרמך ח"כ ה"ה חיסור זריעה אינו בכרם שא"ש וא"כ איך אפ"ל דאחי" סוגי' דיש חורש חלם א' כר"ע דנהי דהראב"ד והר"ם כתבו דטעמא דר"י ור"ם משום כרמך מ"מ בר"ע א"א לומר טעם זה דמכרמך לא נשמע אלא א"ס הכרם אינו שלו היינו גוף הקרקע כמו שדך דורשים משא"כ בשביעית נהי דהמורה אפקרה להפירות מ"מ הקרקע אינו הפקר וה"ה שלו וא"כ י"ל דאינו נחמטע כלל מכרמך לכן גם הראב"ד ז"ל מודה דטעמו דר"ע כפשיטא מזד דהפירות אינו שלו לא יוכל לאסוקי ח"כ ז"ד לענין חיסור הפירות מה שאין כן לענין מלקות דזריעה שפיר חייב כיון דהוי בכלל כרמך וא"ש בזה כל קושיות המנ"ח דדוקא בהפקיר הקרקע ג"כ לא הוי בכלל כרמך משא"כ בשביעית דרק הפירות המה הפקר לא נחמטע מכרמך וילעתי כי דעת הר"ם ז"ל קשה לומר כן אמנם דעת הראב"ד ז"ל כן ולפ"ז יא"ל לנו בחמת דלדעת ר"י ור"ם בזרע בכרם של חבירו אינו בלאו כלל וז"ע בכ"ז ואשמע בכ"ז דעת כה"ה לאחר העיון:

ס) מצוה ר"מ. שהזכיר משמות מלאכה בכלאי בהמה יחד וכו' אמנם מן המורה אינו חייב מלקות אלא על שני מינין אחד בהמה טמאה וא' טהורה עכ"ל הנה מודקק לשון רבינו ז"ל שכן אמנם מן המורה אינו חייב מלקות ולא כתב בפ"ט אמנם אינו חסור מה"ת כמ"מ לעיל במגוה רט"ו לענין סה"כ נראה מזה כמו שהאר"ך הג' בחי' מהדר"ם ז"ל שהר"מ ז"ל מודה דכל שני מינין שאורין מה"ת רק דמלקות אי"ת מה"ת אלא בכלאים דטמאה וטהורה:

ואולי י"ל עפ"ז דעת הראב"ד ז"ל בהשגות שבוה לא השיג על הר"מ ז"ל נראה דמורה ל"י דאינו לוקה מה"ת אלא בטמאה וטהורה דוקא אמנם במנהיג בשור פסוהמ"ק שנתן הר"מ ז"ל טעם משום דהוה כטמאה עם טהורה כתב הראב"ד ז"ל אנו אין צדינו אלא בחי' עם בהמה שהרי עשאו הכתיב כלבי וכלי ותמה במל"מ הא לשיטה זו דאין כלאים דאורייתא אלא כב"מ ח"כ מוכרח בזה פירש הר"מ ז"ל אמנם להג"ל י"ל דהראב"ד ז"ל סובר כיון דהר"מ ז"ל בעלמו כתב שאיסור זה דפסוהמ"ק הוי כלאים הוא מדברי קבלה ג"כ אינו תורה ממש וע"י בירושלמי פ"ב דיבמות ה"ו ומן הקבלה אמה מלקיטו וז"ל דהך לוקה היינו מכות מרדות ומלקות של תורה ל"ש אלא במה ששפורש בתורה וא"כ שפיר הקשה הראב"ד ז"ל דלפ"ז ל"ל לומר משום טו"ט דת"ל מזד דהכתיב עשאו כלבי וא"ל דג"כ הוי כלאים דאורייתא רק דאינו לוקה איבדא דלקושטא דמילתא א"א לומר כן ופשוט הסוגי' וד' הר"מ ז"ל נראה מבואר דלוקה מלקות דאורייתא וא"כ הר"מ ז"ל לשיטתו מוכרח לומר משום דהוי כטמאה וטהורה:

ודגה בשיטת רש"י ז"ל דפירש העעם משום דהוי חולין וקדשים ולכן הוי כלאים כתבנו להאר"ך לברר הד' בתשו' לח"א אגני להעתיק אותה כאן כפ"מ שילא או מחתי לעורר לבב הפלמודים וז"ל ה"ת שכתבו בזה יקרת מכתבך קבלתי וכו' ועד"ת אשר כתבת לתמוה בזה דמבואר במכות (דף כ"ב ע"א) דארי' המנהיג בשור פסוהמ"ק לוקה שהרי גוף אחד היא ועשאו הכתוב כשני גופים ופירש רש"י ז"ל דלוקה משום מנהיג בכלאים דחולין וקדשים הוי כלאים זצ"ז ופסוהמ"ק א"ת ב"י תורת חולין ומורת קדשים אחר"ק וע"ז תמהת דא"כ למה נקט דוקא ר"י דינו במנהיג שור פסוהמ"ק הא יכול לומר בפשיטות בבהמה של שני שותפין והקדיש אחד מ"ז דהוי מ"ז חולין וח"ז קדשים ויהי' לוקה משום כלאים דהנהגה כיון דהוי ג"כ תורת חולין ותורת קדשים אחר"ק:

הנה בעיקר הערה שלך כוננת ל"י מורי הג' בעל נפ"ח ז"ל בתשו' ליו"ד סי' פ"ג שכ"כ בפשיטות דה"ה בבהמה של שני שותפין והקדיש א' ח"ז דמנהיג לוקה משום כלאים אמנם לעג"ד יש לדין הרבה בזה וגבר הד' בס"ד. [א] הנה בלמ"מ

אלא כרמך כפ"ס אחר מניין ת"ל כרם ולא כלאים הכוונה על כרם של עכו"ם דוקא דע"ז א"י קרא אכל בכרם של ישראל אפי' לרבין פשיטא דהללו איכא והא דאינו נאסר הוא מטעם דא"א אומר דבר שא"ש אכל אין זה ענין להללו דזריעה כלל ובאמת המע"י בר"ם ז"ל יראה ג"כ שלא כתב בשם הירושלמי טעם המ"ד דס"ל א"א דבר שא"ש מוכתיב כרמך רק להשו"ך כתב בשם הירושלמי [רק שזה כתב מודפשי' ד"ל מוכתיב כרמך וכראה דעשאו להניף בעלמא וכוונתו כיון דכתיב כרמך וכיון דס"ל אין קנין להשקיע ח"כ כרמך למה אמה וזה אין סברא לומר דקאי על הללו דלא יהי' בכרם אחר לכן שדין על האיסור הגאה דאינו אומר דבר שא"ש]:

אך בחמת גם בזה ל"ז להבין ד' הר"ם ז"ל דהרי המע"י בירושלמי יראה שלא קאמר כלל טעמא דר"מ ע"ז שנאסר גם כרמו של חבירו ואדרבה נראה מירושלמי דקאי רק על עכו"ם וכמ"ד דא"ל דלר"ך קרא על ישראל והמפרשים נתקשו בחמת בבואור הירושלמי ונתקו בזה. אמנם לעג"ד פשוט דס"ל לירושלמי דממ"ד דע"ז דהללו איכא גם בכרם אחר של ישראל ע"ז ל"ל קרא כיון דאוק סוף זורע כלאים ואי דנאסר כרמו של חבירו ג"כ זה אינו מוכח מ"דא כיון דהכא איירי לענין איסור זריעה לכן מוכרח לומר דאחי' לרבות זורע בכרם של עכו"ם ואחי' כמ"ד דא"ק וד' הר"ם לעג"ד לעג"ד:

גם בעיקר ד' הר"ם ז"ל עכ"ס דא"ל דכמ"ד דה"ל במחשבה א"א אומר דבר שא"ש ובעב"א טעמא אחרינא איכא כיון דאינו שלו אינו תקרבות עכו"ם והוא סברא יקרה וראוי' לו ז"ל. אך לא ארע מה יענה לנעמד דג"כ אינו נאסר אינו שלו למ"ד א"א אומר כמבואר בסוגי' דבי"א וזה אין האיסור מפאת תקרבות עכו"ם רק ע"ז דעמד לה ובוה בודאי ל"ש לחלק בין דהוא שלו או לא דהוי דאין מקריבין דבר שאינו שלו מ"מ עובדין גם דבר שאינו שלהם וע"כ ז"ל הסברא מזד דהוא חל"י במחשבה ולעג"ד לעג"ד. אך בעיקר הד' שנסתפק בו המנ"ח תמהני שלא הביא ד' הראב"ד ז"ל בהשגות בד' הר"מ ז"ל דעסק ב' צפ"ג מה' כלאים כפ"ז עכ"ל דלר"ם דס"ל דבר שא"ש בכלאי הכרם ה"ה דמורה לתרום א"ש בכלאי זריעה וע"כ ל"ל דס"ל דנפק"ל מוכתיב כרמך דא"כ מה דמיון חיסור זריעה לאיסור הפירות וא"כ מבואר להדי' מד' הראב"ד ז"ל דס"ל דגם בכ"כ אינו עובר משום זורע בכרם שא"ש:

אך בחמת הדבר תמי' מואר כמו שהקשה המנ"ח דהא מבואר במכות דיש חורש חלם אחד דמוקמינן דאחי' כר"ע אע"ג דס"ל א"א דבר שא"ש בשביעית וא"כ איך לקי משום זורע כלאים והיא תמי' עומה ולחומר הנושא עליה דעתה דבחמת הראב"ד מודה דכ"כ נהי דכתיב כרמך שדין רק על איסור הפירות אכל מזד זריעה חייב ודוקא בכלאי זריעה דהפירות מותרין באכילה ע"כ שדך כפשיטא למעוטי אינו שלו מאיסור הריעה וזריעה משא"כ בכ"כ כיון דר"ל דלא קאי אלא לענין דפירות שלא יהי' נאסרין אמרינן דזורע חייב אף דאינו שלו:

ובדרך פלפול י"ל חילוק בטו"ט עפ"מ דהכריח הג' בעל שאג"א ז"ל דבתמן שקיבל עליו אחריות ל"מ ביטול דא"כ איך משכח"ל מלקות. בשוחט את הפסח על המזבח דילמא ביטלו והד' עתוקין וא"כ לכו"ז יש לעי"י גם בכ"כ איך משכח"ל מלקות בזורע כלאים בכרם דילמא הפקיר פירות [וגם הפקיר אינו בכלל כרמך] ושוב ליכא איסור בהזריעה ואין לומר מזד חזקת ממון ואמרינן דכרם שהיתה עד עתה שלו כן גם עתה היא שלו וז"ל דא"ל דשלו היא וממילא יהי' הפירות נאסרין בהגאה ואיסוריה. א"ש לדעת הרבה פוסקים וא"כ ל"ש לאוקמה אחרת ושוב יש לחוש דילמא הפקירם וממ"ד הוי הת"ם ומעמיה י"ל דמאסר האי' טעמא שפיר אמרינן דכרמך לא אחי' למעוטי אלא מאיסור הפירות אכל חוב זריעה יש בא"ש משא"כ בכלאי זריעה כיון דמותרות באכילה ול"ש להפיק מלך חזקת זמן שפיר אמרינן שדך כפשיטא אחי' למעט דעל אינו שלו טו"ט מ"מ מזד זריעה וז"ג דרך פלפול בס"ד אך לקושטא דמילתא

אז להספך לשיפת רבינו לסיל דסג גיכ לריך דחקה קידושין תליי במיש אם החיוב הוא מחמת שני הגדרים חו מחמת שאינו חיוב רק על מקודשת ועי' מכות דע"ז גבי ביטולו גבי מגרש אנוסתו ונעט' שלוח' לקדש' לאחד דלה נקרא גורט להדבר ע"ש אך זה תלוי חס לאחר הגדושו חס מהני מחילה שלה ועי' כתובות דליש' וגיטין ד"ג ובמ"א י"ג לבאר זה וכו' כי אם חס נומא דהא דרית הגט פוסג בכהונה הוי מן התורה ומכ"מ אף ל"רר בגרסה בריה הגט עדין היא אשתו לכל דבר לאב"י דכ"ל בק. ושוין שם דקדש לוקח חס ילקח ע"ז כיון שע"ז זה בגרסה הכהן בריה הגט נמלא שהוא גרס טוב לו אשה גרושה וכה"ג כתב הרמב"ם בפ"י המשנה' בפ"ה דמע"ש גבי מקומו מוסבר לו דזה הוי גדר משיכה דעיקר המשיכה הוא בשיעור שהדבר ילא מרשות המוכר לרשותו זכיון ששכר את המקום שהדבר מונח שם זה גופא הוי בגדר משיכה ועי' מ"ש התוס' צ"ב דע"ז ע"א וכה"ג מ"י בתוספ' עורכוו 'בהכוס' מע"ש וברוש' שם פ"ד ופ"ה פדיונו זה הוי משיכה דפדיון הקדש שע"ז זה ילא מרשות ההקדש זה גופא הוי משיכה שילא מרשות הק"ר לרשות הדיוט וכן הוא הגדר מה דס"ג לבי"ש בב"מ דמ"י ע"ז גבי חושב לשלוח יד בפקדון דהוי שליחות יד ומצוי בירוש' ריפ"ה דשבוטות דזה רק שהפקדון הוא ברשות הנפקד והעשט הוא כך דהלוא קייג בכמ"מ דמקום הפקדון הוא שיך להמפקד ע"י בי"צ דפ"ה ובפרש"י חס יחד לו מקום ע"י צ"מ דס"ג ודמ"א וכמ"מ זכיון שהשג לשלוח זה יד טוב בלהה שמירתו צ"ה דק"י ודק"ה וגיטין דידד ע"א היתוק כפרן יבוצ ע"ז זה ילא הדבר מרשות המפקד לרשות הגפרה יהי זה גופא כמשיכה ועי' מנהגות דמ"ז גבי חס פי"ה הקדש בעזרה חס ע"ז זה הוי כהכנסת חולין בעזרה ע"ש ועי' מנחות ד"ח ע"א גבי העיל למוטלת פ"ש בריש' וצדבני רבינו בהל' גלוית דמבואר דאף אחיב פסק לראשונה נכבדה השני' ולא הוה תעשה ולא מן העשוו דע"י נכבדה במעשה מן שנים אחד זה גיב' מיקרי פניס חדשות וכמו חך דכסחים דף פ"ו ע"ב גבי נסתלק המחילה כו' וצירוש' מעברות פ"ה ח"ב גבי כרס כה"ג, ובהן דובחים דיש ע"א בהילוק' דר"א ור"י מחמת ללו דבל תגרע דלה הוי מעשה אף דבאמת חס לא נתן כלל ליכח כל תגרע ורק בזמן שנתן ולא נתן הכל אז עובר על כל תגרע וא"כ הללו עבר ע"י מעשה, וצירוש' עירובין פ"י ופסחים פ"ג אחר דלכך ס"ל לר"א דבל תגרע חמיר מצל חוסף משום דהללו דבל תגרע נגמר בזמן שאינו עושה שום מלוה לכך זה גרע, וכה"ג מבואר בעירובין דף ק' דקטב"ד מלוה ה"י וכבר כתבתי בזה צ"ה דמשמע מהך דפסחים רמ"ש חס יש לו חמץ בזמן שהיו יסל לצטלו אף לפק"ג אשור להניח החמץ לדבר העדרי לא שיך לומר שזה דוחה ע"ש וא"כ ס"ה גבי כהן שגרש בריה הגט הוי זה גופא כמו גרס שיהא לו אשה מגורשת חס זה גופא הוי כמו שקדש גרושה וזה תלוי מהו החיוב חס הפועל או הפעונה וא"כ לפי זה גבי כנחוס צדק דב"מ ד"ל ע"ב דמחלו' חס רבג בקול צבלאיה חס חיוב ע"ש והנס גבי הרבפה בקול מב' בירוש' פ"ח דכלאים וצ"ד רבינו צה"ל כהניס ופ"ס היא דאינו חיוב מלקות וע"ש בירוש' החילוק מחמת דגבי הנהנה הוא פועל זה ובע"ז ובני הרבפה דעמדו הוא משיל ע"ש ובאמת הגדר כך דגבי הנהנה יש בזה ב' גדרים מה שסן קשורין ביחד ע"י זה חל עלי' גר בלאים זחם מנהיג' חותם לוקח ולכך אף בקול גיכ חיוב דהדבר כבר געשה זכן גבי חסימה אצל בהרעפה כל זמן שלא געשה הפעולה לא הוי

זחום' בי"צ דף פ"ה, וזה גיכ חך דב"מ רכ"ו ע"ב גבי לטלה לפני יואם ע"מ להחזירה צ"י ע"ש ברש"י דיש עובר ד"ל לכיון דהוא נעלה ע"מ להחזירה הוה ידו כיד הבעלים כיון דא"כ דעת כחצו' בצ"ק דף כ"ז וח"כ מיד מי הוא צוללה כיון דהוא עלמח הוא הבעלים וכעין חך דצ"ק ד"כ ע"ב גבי גזבר של הקדש' מחמתו דידו כיד ההקדש' והאחרתי בזה גבי שליח צדק דצ"ק דף ק"ב ובהל' מכירה בפ"ז ה"ב' מה' דפלוני חס רבינו עס' מקלת המורים ופ"ה מה' שלוחים ה"ג ופ"ז ה"ו דלא שיך כהן גדר גולן וגדר קנין אגדר שליחות יד דכיון דידו כיד בעה"ב וכיד הקדש ממי צול זה חך ע"י תיס' גישין ד"ג ע"ב בתוס' ד"ה הולך במ"ש שם דלא מחסר משיכה לא משמע כן דבמה קנה הלוי שיהי' יכול למוכרו וליל' דנימ' דגבי מחנות כהונה חך דלחונס כתיב בזה ר"ל בקנינו כמבואר במ"מ ד"ה ע"ב א"ח נפי המבואר בהך דגישין ד"ל ע"א ורש"י פסחים דמ"ו ע"ב ותוס' בצורות ד"ה וצנדרים דפ"ה ע"א צר"ה"ש ד"ה רבא אחר דבאמת זכ"ה בו השגט קודם המחנה רק התורה נתנה לו זכות לצדד את הכהן והיכא דא"ה לצדד דלא שיך צירור א"ל כתיבה לכך מהני חך דגישין ד"ל ע"ב בה"ל, וגבי קידושין יהי' תלי' בזה שכבר כתבתי חס הקנין כל כסף קידושין והסידושין הוא שני פרטים או מליאות א' יע"י גטין דע"ה ע"ב משמע דהוה מליאות אהת דמחני גבי קידושין קרוב ליה חס נומא כשיפת רבינו זיל דנס גבי כסף קידושין כן כי באמת י"ל דזה קאי אשטר קידושין וכן נימ' גבי חך דבי"צ דמ"ח ע"ב גבי תלוי' וקדוש דפסק רבינו דאף דלא אמר רולס חני הוי קידושין צפ"ד מהל' אישות ועי' צדבני רבינו צפ"ה מהל' גערה בתולה גבי חונס והגדר כבר כתבתי דגבי גט לריך שתי כפיות א' לעשות הגט והשני לפשות הגירושין ובניהם צלא יטויו ורלוק הבעל לא כלום הוא והיכא שעפ"י דין לריך לגרש, כל זמן שלא נתגרסה לא נתקיים והני דברים שהבעל עושה בזה לא נגמר הדבר עדיון ומה שהוא אינו רולס לא בהפעולה שלו דק בהכפעל שע"ז נפקע האישות, והנה ע"י צגישין דף פ"ה ע"ב ובי"צ דף מ"ח גבי ע"י צ"ג שיאמר עשה מה שישראל אומר נך יש שם סתירה, אך כך דגבי כתיבת הגט דייק רבינו דהבעל עלמו הוא כותב הגט ומ"מ לריך שיאמר רולס חני כדי שלא יהא בגדר אמתלא וכמו חך דצ"ב ד"ל ע"ב ע"ש ודמ"ג ע"ב וגיטין דף כ"ח דענ' מעשה לא מהני אמתלא ומ"מ שיאמר רולס חני דזה לא הוי מעשה גמור, ע"י גישין רליב פ"ב ודפ"ה ע"א ובה מהני הכפ"י גס ע"י צ"ר ובגדר מצד"ח ארי צ"ב דנ"ג גבי נתן לרור כו' וע"ז ד"ס ע"ב מעשה לצנה אבל הכפ"י השני' דהיינו לגרסה אז נגמר הדבר מחמת גזירת גזירת חלך דע"ז געשה כריתות וכמ"ש רש"י בכתובות ד"ג ע"א ע"ש בלי רבינו צספ"צ מהלי גירושין ומו' ארי אפשר של ידי בן נח כלל לסייע בזה ועיקר הכפ"י שהוא מחמת כהן או שהוא ישראלי כשר וזה יוקרי' אונסא דנפשו אך גבי קידושין ונגון היכי דלריך ע"פ דין לכפות כח גבי אונס חף דסקידושין תלי' ברלונו מ"מ ח"י נומא דזה מליאות אחת לא פרסיס נפרדיוס וקיי"ל לגבי קידושין תכ"ד לאו כדריבור וכן הגדר גבי גט בגילוי דפת דקיי"ל דלא כלום לכן די בזה וד"מ גיכ גבי קידושין שטר ע"ש בתוס' ובמ"א אבאד, עכ"פ י"ל דגבי קידושין חס עשה שליח לקדש לו גרושה סתם יכול השליח לקבנ' הקידושין צבור צמו גערה גרושה מן האיירושין וכיין דקיי"ל דכל שאינה מקודשת אינו לוקח חס צא עלי' בזה י"ל דנס בזה ח"י שליח לדיע' ובני ישראל שאמר למזור לקדש לו מחורת

צפנת

מהדורא תניינא

פענח

עז

היי כלל שם כלאים עלי' ולכך לריך זה לעשות מעשה בידים וכה"ג החילוק מה דפסקינן בפסחים דקט"ו ע"ב וכן פסק רבינו בה"ל חמץ ומלה דבלע מלה ולא ובלע מרור לא ולא ע"ש ומה זה הגדר אך כך דמלה מתחילה לריך לעשותה למלה ורק ע"י שמירה בלישה ואפי"ה וע"י ישראל וכל עליה שם הדבר מתחילה ואז אף בלע יולא יד"ח אבל מרור נעשה הדבר בצ"ח הפעולה והמליאית לכן לריך לעשות לזה אכילה גמורה אך מלשון רבינו בפ"ח מה"ל חמץ הליה משמע השעם דבלע מרור לא ולא כמו שכתבתי בחיבורי ח"א דכיון דזה רק מדרבנן לריך להרגיש שעם מרור וכבר כתבתי דכל דבר דהוה מדרבנן זה המליאות בהאדם לא בהדבר וע"י חס"כ רבינו בה"ל לילית פ"א ה"ב דגבי נהשיל הילית בצ"ח א"ל כוונה אף דהפסיה לריך כוונה והשעם דכיון דכבר הל שם לילית על הדבר שוב א"ל כוונה בהשלה וזה ר"ל הך מחלו' במנחות דמ"ב גבי לילית בצ"ח א"ל כשרה ופליגי בקרא דועשו להם ור"ל ההשלה בצגד דלא כמ"ש שם המוס' ד"ה ואל דקרא דועשו להם לילית קאי על ההשלה בצגד וע"י בהך דמכות ד"ב ע"א דהוי מחלו' גבי קרא דור"ח גבי גואל ה"ה דפליגי שם א"ל הוא מלוה או רשות, ובהך דשבת דק"א גבי לילית שבת דאמר שם דלא דמי א"ל על עשיית הילית או על השלה בצגד ע"ש ברש"י ותוס' ועיקר הגדר שם א"ל לריך שיהא לילית בהצגד או שישיל הילית בצגד דאפי' למ"ד לילית חובת פלית והארכתי בזה ג"כ גבי גדר מקדש א"ל המלוה היא הצגד או שיהא מקדש וע"י סנהדרין ד"ב דשם נקט לצנות ורבינו בה"ל בית הבחי' נקט לעשות ובה"ל מלכים נקט לצנות וע"י יצמות ד"ו הכשר מלוה ותוס' שבת דק"א ע"א וזה תל"ו במה דמבאר צ"ח ד"ו ומעילה ד"ד גבי צונין בחול ואח"כ מקדישין וצ"ח סנה"ל פ"א פלי' בזה ר"י ור"ל ולכך גבי כלאים חייב גם גרם ע"י קול והנהגה ולכך י"ל דלכך ס"ל לרבינו דיושב בקרון לוקה גבי כלאים משום דהישיבה שלו גורם שהכלאים הנהיג' וכ"כ ג"כ גבי מחזור גרושתו משנשאת לאינו חייב רק ע"י קדושין וצ"ח א"ל קדשה בצ"ח מאי א"ל חייב דנעשו שניהם בצ"ח וע"י בקדושין דע"ה ולכך י"ל דלכך מצו' צמכות ד"א וסוכה ד"ג דאסור למיכתב שם על חספא ילהשליכ' למים דלכאורה הא מצו' שבת דק"ב גבי שם על דשרו דמותר ליכנס למים ולא חיישין למחיקה דרק גרם אך כהן כיון דכתב כדי להשליכו הוי הכחישה עלם המעשה וצ"ח א"ל ג"כ הך דיציות ד"ב ע"ב וכמ"מ גבי גרם השחתה דשם ג"כ הפעולה שעשה דהיינו הביאה זה הוה מעשה שבלא הפעולה לא הוי השחתה, והנה כבר כתבתי גבי שבת דגישין ח"א וכן בהך דמ"ג ע"ב גבי דעבדי בה איסורי משום דשם גם גרם אסור וכן ג"מ ב"ה הנמר' ד"ג דלי"ב וצ"ח ד"ו דשם נקט אחר לו אביו היס"ח יצ"ח אצ"ח בצ"ח ד"ל נקט צביהק"ב משום דלא דקיי"ל דגם גרם שומאה מזהר דהיינו ש"ס אמא ישראל את הכהן לוקה זה רק בשומאה שהנייר מנלה עלי' אבל בשומאה בית הקברות שאין הנייר מנלה עלי' אז ליכא גדר חייב ורק כהן בעלמו מזהר ולא אחר וצ"ח גרם שרי, אבל גבי אצ"ח דהוא רק ממון שם גם כה"ג לא ולכך צ"ח ד"ל נקט בית הקברות ולכך פסק רבינו בה"ל חמץ וצ"ח סנה"ל דהמחמץ עיסתו בפסח לוקה דהוי מעשה אף דאינו מוצן כלל דדוקא גבי מנחה חייב צהניח שאור ע"ג עיסה ומבאר צמחות דנ"ו דשם החייב על החימוץ אבל גבי פסח שם החייב על מה שיש לו הדבר וזה ממילא חייבין כיון דעשה מעשה שיהא לו הדבר

חייב ע"ז וע"י צ"ק ד"ח ע"ב הכל חייבין לבער אף חמץ של ישראל אחר חייבין דאף גרם לאהר מופל עליו ע"כ כהן ג"מ גבי עורה היכא שסותר ממנו אבן דגורם חסרון בהדבר חייב וכן הדין אם גורם מחק דס"ת שע"י זה נפסל ג"כ עובר וכמו בגרם בע"מ בקדושים וכמו שכתב' ויהי' ג"כ ג"מ למאן דאמר מאפלא סמוך לאיש חל עליו נזירות מן התורה אף דהאיסורין של נזירות הוי ממילא ע' בדברי רבינו פ"ב מה"ל נזירות וע"ש בהשגות א"ל אחר גלה זה הקפן אם לוקה ולא שייך להך דנזיר דנ"ו ע"ב גבי מקוף ויקוף דשם הוא שני גדרים מה שא"כ כהן וזהו לאו אחד וע"ש דנ"ו ע"ב דמוקי שם בקטן וכן לכאורה לפי מה דס"ל לרבינו דאחד המסמא כהן א"ל ה' שוגג המסמא לוקה וא"כ למה לן קרא ציבמות דק"ד להזהיר הגדולים על הקטנים א"ל עשו בידים הא בלא זה חייב ו"ל דמיידי בשומאה שאין הנייר מנלה עליו דאז אחר לא מחייב כמ"ש וע"י צ"ח ע"ב ד"ה פ"ג ופסחים פ"ב ד"ה שם לאו על מאכיל חמץ לאחר ומה זה וע"כ משום דזה הוי כמו מקיים חמץ ומצטל הבעור וע"י צ"ח פ"ג שמיני דמדרבנן גם גבי עופות סמאין כן וכן ג"מ במה דמב' מדברי רבינו בה"ל איסורי מוצח פ"א גבי מקדש בע"מ בשוגג דאינו לוקה וע"ש בהשגות ומה קמ"ל ו"ל דלא נימא שיהא מחייב לשאל עלי' לחכם ולא נימא לפי מה ש"כ בהך דצ"ב דע"ב דהוי מחלו' שם א"ל הקדש הוי דבר הנמשך כיון שנעשה ע"י פיו ויכול לשאלו עליו וזה ר"ל הך דשבת דק"ט ע"ב דיבור כמעשה ר"ל היכא שהדבור פועל כל רגע ורגע בהדבר וה"כ כן ויהי' כמו דשפועות ד"ז וזויר גבי נזיר בקצר דהש"י הוי מעשה וה"כ כן קמ"ל וכן ג"מ דהרי פסקינן גבי מעשר בהמה דאף א"ל כולן בע"מ נכנסין לדיר להתעשר ואף דע"י זה חל קדושה עלי' ואף דקיי"ל עשירי מאליו הוא קדוש כמב' בצורות ד"ג וע"כ גם כן היכא דנתכון שיהא העשירי בע"מ דעבר בלאו דלא יבקר כמב' בצ"ח דל"ו ע"ב וכמ"מ א"ל עבר גם משום לאו דלא יקדים בע"מ וצ"ח גבי מעשר בהמה מצוה צ"ח ר"ה פ"א דהך לאו דלא יבקר הפ"י ג"כ דא"ל לבקר על שוב ע"ש וע"י במאי דפליגי רש"י ותוס' בצ"ח ד"ח ע"ב גבי אלילים א"ל מותר לצרר זה וע"י צ"ח פ"י ראה פסקא ס"ח צ"ח דאמר שם דצ"ח וצ"ח ומעשר בהמה לריך שיהי' מן המובחר וצ"ח י"ל כהך דבכורו ד"ז דכהן בורר לו את היפה אך מה ר"ל במעשר צ"ח וע"י צ"ח סוף פ' צחוקתי דומע' דמעשר בהמה לא שייך בקרא דכל מצחר ונו' אך י"ל ד"מ למה דמבאר צמורה ד"ח דיכול להסתהר עד שיהי' שמן ע"ש צ"ח וע"י צמורה ד"ז ע"א ולמה לא מוקי שם צמער בהמה דחל על צלל מוס קבוע וכן גבי' בכור דקיי"ל ע"כ ד"ס וכמ"מ דמלוה להקדישו א"ל הקדישו כשולד בע"מ א"ל עובר עליו כיון דבלא זה הוה קדוש וזה תליא א"ל האיסור הוי מה שמקדישו או מה שנתקדש וצ"ח ג"כ דאף דגבי שם כתוב על צ"ח גרמא שרי מ"מ י"ל דהיכא דכתב צמקו ש"ל לכתוב דאז קריש גם מקום הכתב וע"י המחק מלצר מה שמתק השם פקע הקדושה ממקום הכתב ע"י שבת דקט"ו ע"ב י"ל דגם גרמא אסור מה שא"כ על צ"ח דלא שייך לומר דהמקום הכחישה נתקדש וע"י בהך דמוע"ק הכ"ז ע"א ובידו' שם דאמר דלריך לקרוע שמי קריעות אחד על הגויל ואחד על הכתב וע"ש הגירסא א"ל בקרען או בשרפן וע"י עב"ז ד"ח ע"א גבי עובדא דרצ"ח דשאלו ממנו מה אתה רואה ע"ש צ"ח. והשיב להם